

Interventie

Bas in de klas

Erkenning

Erkend door deelcommissie Ontwikkelingsstimulering, onderwijs-gerelateerd aanbod en jeugdwelzijn

Datum: 25 november 2021

Oordeel: Goed onderbouwd

De referentie naar dit document is: Palet Educatie/Royal Jongbloed Education (19 februari 2022).

Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Bas in de klas'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Inhoud.....	3
Samenvatting	4
Doelgroep.....	4
Doel	4
Aanpak.....	4
Materiaal.....	4
Onderbouwing.....	4
Onderzoek.....	5
1. Uitgebreide beschrijving.....	6
1.1 Doelgroep.....	6
1.2 Doel.....	8
1.3 Aanpak.....	11
2. Uitvoering.....	21
3. Onderbouwing	27
4. Onderzoek	39
4.1 Onderzoek naar de uitvoering.....	39
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten.....	39
5. Samenvatting Werkzame elementen	47
6. Aangehaalde literatuur.....	48

Samenvatting

Bas in de klas is een VVE-programma, een interventie met een compleet lesaanbod voor kinderen in de leeftijd van 2-6 jaar, met de nadruk op het taalonderwijs. De interventie bevat thema's die aansluiten bij de leefwereld van het kind en alle ontwikkelingsgebieden beslaan. De thema's zijn geschreven op drie niveaus: voor 2/3-jarigen, 4/5-jarigen en 5/6-jarigen. Ieder thema bevat vier weken met daarin lessen taal, rekenen, motoriek, sociaal-emotionele ontwikkeling en muziek. Daarnaast zijn er per thema een themahoek, les Wetenschap en Technologie en een prentenboekles. Ook wordt in een aantal thema's Burgerschap aangeboden. Alle lessen refereren aan een bijbehorend SLO-doel dat in de les verweven zit. Alle SLO-doelen komen minimaal één keer aan bod. Daarnaast worden er ook suggesties gedaan voor uitbreiding van het niveau, zowel voor kinderen met een (ontwikkelings)achterstand als kinderen die voorlopen.

Doelgroep

Bas in de klas als VVE-programma is geschikt voor alle kinderen in de leeftijd van 2-6 jaar, maar geeft extra aandacht aan en richt zich op kinderen met een risico op onderwijsachterstanden in de leeftijd van 2-6 jaar in de kinderopvang en groep 1 en 2 in het basisonderwijs. De kinderen hebben Nederlands als eerste of tweede taal, komen uit alle lagen van de samenleving en hebben toegang tot het Nederlandse onderwijssysteem.

Doel

Het doel van *Bas in de klas* is om onderwijsachterstanden bij peuters en kleuters terug te dringen of te voorkomen en het vergroten van de onderwijskansen van kinderen.

Aanpak

Bas in de klas is een programma met een centrumgerichte aanpak met een doorgaande lijn van de kinderopvang naar het basisonderwijs. *Bas in de klas* bestaat uit diverse thema's van vier weken. De weken voor 2/3-jarigen bestaan uit negen lessen/activiteiten, de weken voor 4/5/6-jarigen uit dertien lessen. Deze lessen omvatten alle ontwikkelingsgebieden. Elk thema heeft een themahoek, een prentenboekles en een les Wetenschap en Technologie. Enkele thema's bieden ook een les Burgerschap.

Materiaal

De handleiding voor de uitvoerders en de thema's van *Bas in de klas* zijn digitaal beschikbaar, inclusief hun bijlages. Binnen de thema's wordt verwezen naar de prentenboeken *Ik ben Bas*; *Bas, ga je mee?* en *Bas, waar ga je heen?* Ook de handpop Bas wordt ingezet in de methode. Daarnaast wordt er gebruikgemaakt van diverse boeken binnen en buiten het Bas-materiaal.

Onderbouwing

Het theoretische uitgangspunt is de ontwikkelingstheorie van Vygotsky. Volgens deze theorie hangen de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen vooral samen met de interactie tussen het kind en zijn sociale omgeving. Dat wil niet zeggen dat persoonsgebonden kenmerken, zoals fysieke en biologische eigenschappen, geen invloed hebben op het ontwikkelingsverloop. De effecten hiervan op de ontwikkeling worden echter in belangrijke mate bepaald door de manier waarop de omgeving met die kwaliteiten omgaat. Het door Vygotsky benadrukte belang van de kwaliteit van de interactie met de sociale omgeving voor de kinderlijke ontwikkeling impliceert een doelgerichte bijdrage van volwassenen om onderwijsachterstanden te voorkomen dan wel te bestrijden.

Bas in de klas is, naast de theorie van Vygotsky, ook gebaseerd op de cognitieve theorieën vanuit het Expliciete Directe Instructie model (Schmeier, 2019). De reden hiervan is dat vooral risicoleerlingen en gemiddelde leerlingen de beste resultaten boeken met dit model, omdat de instructie gericht is op het behalen van specifieke leerlingresultaten.

Het model, en daarmee de structuur van de activiteiten van *Bas in de klas*, heeft de volgende lesopzet:

- Het lesdoel bepalen
- De leerlingen vertellen wat ze moeten doen
- Voordoet
- Toepassen

Het EDI-model is een richtlijn die toegepast wordt binnen de activiteiten om een omgeving te scheppen waarin de kinderen op speelse wijze de gelegenheid krijgen zich op hun eigen niveau en tempo te ontwikkelen.

Onderzoek

Voor er begonnen werd aan de revisie van *Doe meer met Bas*, is er een intern klanttevredenheidsonderzoek gehouden. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat gebruikers nog steeds erg tevreden waren over de methode, maar dat er meer thema's, meer niveaus en een actualiseringsslag nodig waren. Met *Bas in de klas* wordt dit gewaarborgd. Daarnaast is er in het verleden onderzoek gedaan:

1. In opdracht van het ministerie van OCW heeft Sardes een quickscan uitgevoerd naar VVE-programma's. Deze quickscan onderzocht van verschillende VVE-programma's het marktaandeel, de redenen om voor het programma te kiezen, de mate van aandacht voor de vier onderscheiden ontwikkelingsdomeinen en de invoerkosten. De belangrijkste inhoudelijke uitkomst van deze scan was dat zeven van de onderzochte VVE-programma's voldoende aandacht gaven aan de vier onderscheiden ontwikkelingsdomeinen en dat *Doe meer met Bas* er hier één van was.
2. Daarnaast is er een scriptieonderzoek uitgevoerd door Stolwijk (2005). Dit onderzoek toonde aan dat kleuters na het deelnemen aan een thema van *Doe meer met Bas* beschikten over een grotere woordenschat dan kleuters die het Bas-programma hadden gevolgd waarin nog niet de *Taallijn VVE* was geïntegreerd.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

Bas in de klas is als VVE-programma geschikt voor alle kinderen in de leeftijd van 2-6 jaar, maar geeft extra aandacht aan en richt zich op kinderen met een risico op onderwijsachterstanden in de leeftijd van 2-6 jaar in de kinderopvang en groep 1 en 2 in het basisonderwijs. De kinderen hebben Nederlands als eerste of tweede taal, komen uit alle lagen van de samenleving en hebben toegang tot het Nederlandse onderwijsstelsel. De lessen worden breed ingezet: er is aandacht voor zowel kinderen met een (ontwikkelings)achterstand als voor kinderen die voorlopen. Het VVE-programma richt zich in eerste instantie op kinderen met een (verhoogd) risico op onderwijsachterstanden.

Selectie van doelgroepen

Het voor- en vroegschoolse educatie programma (VVE) *Bas in de klas* richt zich op educatie aan kinderen van twee tot zes jaar. Dit zijn kinderen die naar een kinderdagverblijf en/of peuterspeelzaal gaan en naar de eerste twee groepen van de basisschool.

Het programma is geschikt voor alle kinderen, maar geeft extra aandacht aan kinderen die extra steun nodig hebben. Dit zijn kinderen met een verhoogd risico op een taal- of andere ontwikkelingsachterstand. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, 2019) spreekt van een onderwijsachterstand als leerlingen door ongunstige omgevingskenmerken slechter presteren op school dan ze bij een gunstigere situatie zouden kunnen. Bij het opstellen van de nieuwe indicator is onderzocht welke omgevingskenmerken het meest bepalend zijn voor onderwijsachterstanden (schoolprestaties gecorrigeerd voor intelligentie) en hoe zwaar zij moeten meewegen in de indicator. Uit het analysemodel blijkt dat de indicator de volgende omgevingskenmerken moet bevatten om het risico op onderwijsachterstanden zo goed mogelijk te kunnen bepalen: het opleidingsniveau van zowel de moeder als de vader, het land van herkomst van de ouders, of ouders in de schuldsanering zitten, de verblijfsduur van de moeder in Nederland en het gemiddelde opleidingsniveau van moeders van leerlingen op school.

Om de verwachte onderwijsachterstanden voor alle kinderen te bepalen, wordt gebruikgemaakt van gegevens uit het Stelsel van Sociaal Statistische Bestanden (SSB). De berekening, die het CBS uitvoert, vindt elk jaar plaats op basis van een bestand met gegevens van alle kinderen die op 1 oktober van dat jaar bij een basisschool waren ingeschreven of 2,5 tot 4 jaar oud waren. Door middel van deze gegevens zijn op de scholen de risicoleerlingen al voorgesorteerd en kunnen deze leerlingen extra aandacht krijgen met *Bas in de klas*.

Voorschool

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor VVE. De criteria om in aanmerking te komen voor een VVE-indicatie kunnen dan ook verschillen. Het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) voert het beleid uit en selecteert de kinderen die een indicatie krijgen. Er wordt altijd gekeken naar taal, maar soms is er een ruimer beleid.

Meest gangbare criteria:

1. Is er sprake van een (dreigende) taal-/spraakachterstand?
2. Is de eerste opvoeder in staat om Nederlands met het kind te spreken? (NT2)
3. Is er sprake van een achterstand in de ontwikkeling?

4. Op indicatie van het consultatiebureau (sociale indicatie).

Vroegschool

Vóór 2019 werd er gewerkt met een gewichtenregeling. Op basis van de opleiding van de ouders werd een 'gewicht' toegekend. Die regeling voldeed niet meer. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft daarom het CBS gevraagd een nieuwe regeling te ontwerpen. Scholen hoeven nu zelf geen informatie meer te verzamelen, het CBS haalt de informatie op uit landelijke databestanden waarover het al beschikt. Er wordt nu gekeken naar opleiding, herkomstland, verblijfsduur en schuldsanering, van vader en/of moeder. Van ouders van de 'zware' doelgroepen, zoals migranten en asielzoekers, is deze info niet bekend. Hun kinderen vallen altijd in de risicogroep.

Het CBS geeft de score op schoolniveau door. Scholen weten daardoor niet meer voor welke kinderen zij de extra middelen hebben gekregen en moeten toch weer aan de slag om hun doelgroepen te bepalen.

De voorschool heeft wel de verplichting om kinderen met een indicatie 'warm' over te dragen. Daardoor is de vroegschool, mits aan deze verplichting wordt voldaan, op de hoogte van eventuele achterstanden per kind. Later wordt dit door de school aangevuld met de resultaten van een logopediescreening.

Betrokkenheid doelgroep

In het vooronderzoek bij aanpassing van de interventie zijn de pedagogisch medewerkers en leerkrachten bevraagd over hun ervaringen en hun suggesties voor doorontwikkeling van de methode *Doe meer met Bas*. Dit is de benaming van de voorgaande versie van *Bas in de klas*. De naam *Doe meer met Bas* is veranderd, omdat het nu onderdeel uitmaakt van een groot platform waarop alle materialen van Bas verkrijgbaar zijn. Omdat dit een compleet pakket is dat goed te gebruiken is op scholen, is de naam van dit platform veranderd in *Bas in de klas*. Deze naam is gekozen vanwege de pakkendheid en de educatieve insteek. Voor de peuters is deze naam ook gehanteerd, om verwarring te voorkomen.

Op basis van de respons is door een team van auteurs, dat onder andere bestond uit pedagogisch medewerkers en leerkrachten, de oude interventie herzien en uitgebreid. Dit heeft geleid tot onderstaande aanpassingen in de methode:

- Aandacht voor alle ontwikkelingsgebieden van het jonge kind, waarbij ook gerichte aandacht is voor Burgerschap en Wetenschap en Technologie en aandacht is voor leesplezier binnen expliciete prentenboeklessen.
- In iedere les wordt gewerkt aan één of meerdere SLO-doelen.
- Elke les bevat een uitbreidingssuggestie, zowel op een lager niveau als op een hoger niveau.
- Elke les is volgens een theoretisch principe, het Expliciete Directe Instructie model (EDI-model) opgebouwd: het lesdoel bepalen, introductie, instructie en inoefening, verwerking, reflectie.
- De leeftijdscategorie is opgedeeld in drie groepen: 2/3-jarigen, 4/5-jarigen en 5/6-jarigen.

Ook de groep meelezers die de kwaliteit en bruikbaarheid van de materialen controleerde, bestond onder andere uit personen als pedagogisch medewerkers en leerkrachten.

Bij nog verdere doorontwikkeling van *Bas in de klas* zal dit op dezelfde wijze gaan, met nauwe betrokkenheid van de uitvoerders van de methode.

1.2 Doel

Hoofddoel

Het doel van *Bas in de klas* is om onderwijsachterstanden bij peuters en kleuters terug te dringen of te voorkomen en het vergroten van de onderwijskansen van kinderen.

Subdoelen

Om het hoofddoel te bereiken, wordt gebruikgemaakt van de SLO-doelen op het gebied van taal, rekenen, sociaal-emotionele ontwikkeling, motoriek, muziek, handvaardigheid en spel. Deze doelen zijn specifiek toegespitst op de leeftijd van de einddoelgroep. Er worden algemene doelen voor alle kinderen gehanteerd, gebaseerd op de doelen van het SLO. De manier waarop de doelen worden behaald kan verschillen per kind al naar gelang het niveau. Deze subdoelen zijn dus gelijk voor alle kinderen. Wel is het zo dat de risicokinderen extra ondersteuning nodig hebben. Als het basisaanbod te hoog is, kan er gebruikgemaakt worden van de suggesties die de methode geeft om met wat lagere subdoelen te werken. Ook kan een activiteit dan meerdere keren worden aangeboden. Herhaling is hierbij belangrijk.

Als op basis van observatie en kindvolgsysteem blijkt dat een kind juist een voorsprong heeft, kan er juist gebruik gemaakt worden van de in de methode aangegeven hogere subdoelen, zodat deze kinderen ook uitgedaagd blijven.

Voorbeelden van subdoelen zijn voor taal:

Peuters:

- Woordenschat: het kind wijst genoemde woorden aan op plaatjes in een boek.
- Interactief taalgebruik: het kind neemt deel aan een gesprek.
- Beginnende geletterdheid: het kind weet dat de boekomslag iets laat zien van het verhaal.
- Taalbewustzijn: het kind geeft antwoord op een vraag als die direct aan hem gesteld wordt.
- Leesplezier: het kind luistert geboeid naar een voorleesverhaal in een één-op-één situatie.

4/5-jarigen:

- Woordenschat: het kind kan verschillende en nieuwe woorden gebruiken.
- Interactief taalgebruik: het kind kan een verhaal (na)vertellen.
- Beginnende geletterdheid: het kind ontdekt het alfabetisch principe.
- Taalbewustzijn: het kind weet dat letters met klanken corresponderen.
- Leesplezier: het kind toont plezier in lezen en boeken.

5/6-jarigen:

- Woordenschat: het kind kan verschillende en nieuwe woorden gebruiken.
- Interactief taalgebruik: het kind kan vertellen over een eigen gebeurtenis.
- Beginnende geletterdheid: het kind kan woorden verklanken.
- Taalbewustzijn: het kind kan reflecteren op taal.
- Leesplezier: het kind kan zijn/haar gevoelens/mening uiten over een voorgelezen verhaal of rijmpje.

Voorbeelden van subdoelen voor voorbereidend rekenen zijn:

Peuters:

- Beginnende gecijferdheid: het kind kan kleine hoeveelheden tellen.
- Omgevingsoriëntatie: het kind kan vertellen over situaties en voorwerpen en waar deze zich bevinden.
- Verbanden: het kind kan omgaan met symbolen en pictogrammen in een dagplanning.

4/5-jarigen:

- Beginnende gecijferdheid (onderverdeeld in tellen en aantallen/meten en meetkunde, en hoeveelheden/vergelijken): het kind kan de telrij opzeggen.
- Omgevingsoriëntatie: het kind kan gebeurtenissen in tijdsvolgorde plaatsen.

Verbanden: het kind kan informatie uit grafische voorstellingen aflezen.

5/6-jarigen:

- Beginnende gecijferdheid (onderverdeeld in tellen en aantallen/meten en meetkunde, en hoeveelheden/vergelijken): het kind kan doortellen en terugtellen vanaf willekeurige getallen.
- Omgevingsoriëntatie: het kind kan omgaan met begrippen rond tijdsaanduiding.
- Verbanden: het kind kan een beelddiagram of staafdiagram construeren.

Voor sociaal-emotionele ontwikkeling wordt gewerkt aan doelen als:

Peuters:

- Welbevinden en betrokkenheid: het kind herkent eigen gevoelens, weet bijvoorbeeld of het blij is en kan dit tonen.
- Taakgerichtheid en zelfstandigheid: het kind wil zelfstandig dingen doen die het zelfstandig denkt te kunnen.
- Samenwerken: het kind ervaart verschillende rollen bij het samen spelen: ziet dat de ander een andere rol aanneemt.
- Ruimte nemen: het kind zorgt voor een eigen plek binnen de groep.

4/5-jarigen:

- Welbevinden en betrokkenheid: het kind kan eigen emoties beheersen.
- Taakgerichtheid en zelfstandigheid: het kind is in staat om iets af te maken.
- Samenwerken: het kind luistert naar de ander.
- Ruimte nemen: het kind gaat bewust om met eigen gevoelens.

5/6-jarigen:

- Welbevinden en betrokkenheid: het kind ontwikkelt zelfvertrouwen.
- Taakgerichtheid en zelfstandigheid: het kind kan zichzelf redden.
- Samenwerken: het kind heeft vertrouwen in de ander.
- Ruimte nemen: het kind kan omgaan met kritiek en weigeren.

Bij motoriek wordt gewerkt aan doelen als:

Peuters:

- Grote motoriek: het kind staat op de tenen, gesteund of kortdurend zonder steun.
- Kleine motoriek: het kind stapelt twee voorwerpen, bijvoorbeeld blokken.

4/5-jarigen:

- Grote motoriek: het kind gaat over een schuin balanceervlak.
- Kleine motoriek: het kind rijgt kralen aan een touw.

5/6-jarigen:

- Grote motoriek: het kind gaat over een half instabiel balanceervlak.
- Kleine motoriek: het kind knipt langs een gebogen lijn.

Andere vaardigheden waar bij spel en beweging aan gewerkt wordt, zijn: zwaaien, klimmen, springen, mikken, jongleren, tikken, stoeien, over de kop gaan, doelspelen en bewegen op muziek.

Bij muziek wordt gewerkt aan doelen als:

Peuters:

- Muziek maken: het kind leert nieuwe liedjes.
- Luisteren naar muziek: het kind geeft een eigen betekenis aan beluisterde muziek

4/5- en 5/6-jarigen:

- Muziek maken: het kind zingt in groepsverband eenstemmige liedjes.
- Luisteren naar muziek: het kind geeft een eigen betekenis aan beluisterde muziek.
- Kennis maken met klank, vorm en notatie van muziek: het kind verklankt grafische notaties en tekeningen.

Voorbeelden van subdoelen voor handvaardigheid zijn:

Peuters:

- Het kind onderzoekt spelenderwijs binnen de context van een thema/ onderwerp de verschillende mogelijkheden van materialen en technieken: tekenen, schilderen, knippen, scheuren, plakken werken met textiel ruimtelijk construeren werken met plastisch materiaal.

4/5- en 5/6-jarigen:

- Reflecteren op beeldend werk van zichzelf en de ander: het kind vertelt over eigen beeldend werk.
- Kijken naar en praten over beelden: het kind geeft betekenis aan beelden door gericht te kijken en erover te communiceren met hulp van de leraar.
- Het creatieve proces bij beeldend werk: het kind doorloopt een creatief proces in 4 fases: oriënteren-onderzoeken-uitvoeren-evalueren.

Tot slot zijn voorbeelden van subdoelen voor spel:

Peuters:

- Manipulatie met objecten: het kind exploreert en breidt eigen spel uit door ingebrachte spelelementen van anderen.
- Losse rolgebonden handelingen: het kind beleeft plezier in het ontdekken van nieuwe dingen.

4/5- en 5/6-jarigen:

- Manipulatie met objecten: het kind onderzoekt, experimenteert en wil weten hoe iets werkt.
- Losse rolgebonden handelingen: het kind doet alsof het kookt en het eten opeet. De handelingen worden veelvuldig herhaald.
- Spelen van kring- en regelspellen: het kind kan materiaal delen waarmee het eigenlijk zelf wil spelen.

De (sub)doelen staan in een doelenmatrix, waarin aangegeven wordt welk (sub)doel in welk thema/welke les aan bod komt. Deze vinkt de leerkracht per kind af als het is behaald.

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

Bas in de klas is een doorlopend VVE-programma, gericht op de totale ontwikkeling van het kind. We kijken naar de ontwikkeling van een kind op de belangrijkste gebieden (taal, rekenen, sociaal-emotioneel, spel en motoriek). De activiteiten in de methode worden hieraan verbonden. Ieder thema bevat lessen over taal, rekenen, motoriek, sociaal-emotionele ontwikkeling en muziek. Daarnaast zijn er per thema een themahoek, les Wetenschap en Technologie en een prentenboekles. Ook wordt in een aantal thema's Burgerschap aangeboden. De methode heeft als doel om achterstanden te voorkomen en weg te werken. De nadruk ligt nog steeds op taal, elke week start met taal. Ook bij andere activiteiten worden taaldoelen aangeboden, zoals bijvoorbeeld bij de themahoek, waarbij taal gestimuleerd wordt tijdens rollenspel.

Het VVE-programma is geschikt voor peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en de groepen 1 en 2 van de basisschool.

Thema's

Het programma voor peuters en kleuters is opgebouwd rondom 9 thema's:

1. Ik ben Bas
2. Met Bas op stap
3. Met Bas naar de boerderij
4. Welterusten, Bas
5. Bas schildert de zee
6. Hoera voor Bas
7. Bas, post!
8. Met Bas naar de bieb
9. Bas gaat koken

Voor ieder thema wordt steeds uitgegaan van een duur van vier weken. Ieder thema en iedere activiteit bevat concrete aanwijzingen voor de uitvoering ervan in de praktijk ('Vorm met de kinderen een kring. Doe een koe na. Vraag de kinderen of zij dat ook kunnen...').

De thema's kennen een vast stramien per leeftijdscategorie.

Elk thema bestaat uit vier weken met respectievelijk negen lessen voor de peuters en dertien lessen voor de kleuters per week, en per thema een les Wetenschap en Technologie, een les over een prentenboek en een themahoek. Enkele thema's bevatten ook een Burgerschaftles.

De weken voor de peuters zijn als volgt opgebouwd:

- Les 1-2: Taal
- Les 3-4: Rekenen
- Les 5: Sociale vaardigheid
- Les 6: Spel en beweging
- Les 7: Buitenspel
- Les 8: Creatief
- Les 9: Muziek

De weken voor de kleuters (4/5- en 5/6-jaar) zijn als volgt opgebouwd:

- Les 1-4: Taal
- Les 5-7: Rekenen
- Les 8: Sociale vaardigheid
- Les 9: Gym
- Les 10: Buitenspel

- Les 11-12: Handvaardigheid
- Les 13: Muziek

De lengte van een lesactiviteit voor kleuters is gemiddeld een halfuur. Het is echter niet altijd goed in te schatten hoelang een activiteit precies duurt. Voor een peuter is er een inschatting van 15 minuten gemaakt voor de duur van een activiteit.

Het programma *Bas in de klas* gaat ervan uit dat kinderen het kinderdagverblijf/de peuterspeelzaal vier dagdelen of zestien uur per week bezoeken. Niet alle kinderen zijn op dezelfde dagen aanwezig. De peuter- en kleuterlessen bevatten veel herhaling, waarbij de doelen herhaaldelijk aan bod komen, waardoor alle kinderen binnen de opvang eenzelfde aanbod ontvangen. Het programma is ook goed bruikbaar op niet-VVE-locaties en maakt indien mogelijk gebruik van kleine groepen met twee pedagogisch medewerkers/leerkrachten op een groep.

Inhoud van de interventie

Pedagogisch-didactische aanpak/rol van de pedagogisch medewerker /leerkracht

Bas in de klas is een centrumgericht programma (VVE-programma) dat wordt uitgevoerd in een voorschoolse voorziening (kinderdagverblijf of voorschool) en/of in groep 1 en 2 van de basisschool (vroegschool) en richt zich op de totale ontwikkeling van het jonge kind, met specifieke aandacht voor kinderen met achterstanden.

Het door Vygotsky benadrukte belang van de kwaliteit van de interactie met de sociale omgeving voor de kinderlijke ontwikkeling, een doelgerichte en pedagogisch-didactische bijdrage van de pedagogisch medewerker/leerkracht om onderwijsachterstanden te voorkomen dan wel te bestrijden. Voor Vygotsky wordt het ontwikkelingspotentieel van een individu gekarakteriseerd door de zone van naaste ontwikkeling. Dit is een kenmerk van de opvoedings- of onderwijsomgeving. Een sociale omgeving functioneert als een zone van naaste ontwikkeling als een kind in en door het participeren in deze omgeving een volgende stap in zijn ontwikkeling kan zetten. De pedagogisch medewerkers en leerkrachten brengen kinderen actief in aanraking met nieuwe ervaringen en met nieuwe handelingsmogelijkheden. Zij helpen kinderen bij activiteiten die ze graag willen doen maar nog niet volledig zelfstandig kunnen uitvoeren. Om kinderen op deze manier naar een volgende stap in hun ontwikkeling toe te kunnen leiden, moeten de pedagogisch medewerkers en leerkrachten vooruitlopen op de kinderlijke ontwikkeling. Een ontwikkelingsgerichte houding betekent vooruitkijken, kinderen een stap voor zijn. Een zone van naaste ontwikkeling wordt gecreëerd door aan te sluiten bij de actuele vaardigheden en interesses van de kinderen zelf.

De pedagogisch-didactische aanpak hebben wij ook gevonden in het Expliciete Directe Instructiemodel (EDI; Schmeier, 2019). Dit model is namelijk expliciet ontwikkeld voor het werken met risicokinderen, wat bijvoorbeeld terug te vinden is in het hardop denkend onderwijzen van aanpakken en strategieën. Uit dit model is de volgende activiteitenopzet/lesopzet ontstaan:

- Het lesdoel (SLO) bepalen.
Bijvoorbeeld: het ontdekken van het alfabetische principe in een speelse context.
- Introductie/instapkaartje: uitgangspunt van de les: waar willen we naartoe?
Bijvoorbeeld: de kinderen ontdekken dat ze van letters woordjes kunnen maken.
- Instructie en (begeleide) inoefening: laten zien hoe ze het moeten doen.

Bijvoorbeeld: de leerkracht laat zien hoe je van letters een woord kunt maken. In tweetallen doen de kinderen het na.

- Verwerking: inhoud toepassen, inclusief taak- en procesgerichte feedback.

Bijvoorbeeld: de kinderen bedenken zelf woorden en leggen die met kaartjes na.

- Reflectie: terugblik, is het doel behaald?

Bijvoorbeeld: de kinderen laten in de grote kring hun gemaakte woorden zien en vertellen hoe ze die gemaakt hebben. De andere kinderen controleren of het klopt.

Dit vraagt op alle momenten om actieve betrokkenheid van de kinderen. Het maakt gebruik van wat de kinderen al weten en verhoogt hiermee de intrinsieke motivatie. De betrokkenheid van de kinderen wordt versterkt door een actieve participatie. De pedagogisch medewerker/leerkracht zet hierbij in op interactievaardigheden, zoals

- sensitieve responsiviteit (hoe goed reageer je op de signalen die een kind geeft);
- respect voor de autonomie van een kind (hoe veel vrijheid krijgt een kind en kan het zichzelf zijn);
- structureren en grenzen stellen (structuur bijvoorbeeld met dagritmekaarten, een duidelijk begin van eind van een activiteit);
- praten en uitleggen;
- ontwikkelingsstimulering in relatie tot *Bas in de klas*;
- begeleiden van interacties tussen kinderen.

Dit komt ook aan de orde in de training; er wordt gekeken naar werkvormen als:

- Activiteiten uitvoeren, bedoeld voor de grote of kleine kring. Kinderen met een indicatie nemen per definitie deel aan de kleine kring. Het is dan vooral gericht op pre-teaching/tutoring;
- Interactief voorlezen;
- Gesprekstechnieken;
- Observeren om te zien welke interventie eventueel nodig is;
- Volgen, verbinden en verrijken van spel;

Maar ook: hoe bied je het aan? Wordt aangesloten bij het niveau van de groep en het VVE-kind?

Thema's en activiteiten/werkvormen

De thema's in *Bas in de klas* zijn zo ingedeeld dat ze zowel voor peuters als kleuters betekenisvol zijn. In een combinatie van spelen, werken en leren worden de kinderen gestimuleerd in hun ontwikkeling. In de themahoek wordt het thema op een algemene manier geïntroduceerd, bijvoorbeeld doordat de handpop Bas een bepaalde activiteit in deze hoek uitvoert. De leerkracht / pedagogisch medewerker bespreekt vervolgens met de kinderen wat Bas aan het doen is en waarom hij dat doet, en introduceert zo op speelse wijze het thema. De themahoek ondersteunt gedurende het hele thema de betrokkenheid van de kinderen door middel van vrij spel.

De themahoek staat centraal tijdens het thema, omdat dit naast de andere lessen/activiteiten een plek is waar het thema concreet nagespeeld kan worden en waar de spelletjes en elementen vanuit de kringactiviteiten nagedaan en uitgebreid kunnen worden.

De pedagogisch medewerker/leerkracht zorgt hierbij voor een globale/minimale inrichting van de themahoek en daagt de kinderen uit om dit aan te vullen. Indien nodig worden aanvullende suggesties aan de kinderen gegeven.

Bijvoorbeeld: bij het thema Post ligt er een brief van opa aan Bas klaar, met allerlei opdrachten en ideeën. De kinderen vullen dit met elkaar aan. De opbouw in moeilijkheidsgraad wordt aangegeven middels suggesties, dit start met het plakken van postzegels en eindigt met het schrijven van een brief.

De lessen worden veelal klassikaal in spelvorm aangeboden, maar ook in de kleine kring. De pedagogisch medewerker/leerkracht heeft als rol de kinderen uit te dagen en te stimuleren om zelf na te denken en/of tot een oplossing te komen. Hiervoor worden suggesties aangeboden in de lessen, zowel door de formulering van concrete (open) vragen aan de kinderen als door activiteiten die de kinderen uitdaging bieden. Het lesdoel zit stapsgewijs in de lessen verwerkt en wordt bij de laatste stap van de les gereflecteerd.

Bijvoorbeeld: bij Taal is een van de doelen 'De kinderen ontdekken het verschil tussen schrijven en lezen'. Het klassikale aanbod is een spel, waarbij schrijfmiddelen en leesmiddelen onder een doek liggen. De kinderen ordenen deze materialen en ontdekken wat je ermee kunt doen. De moeilijkheidsgraad varieert van het ontdekken van een letter uit de eigen naam tot en met het schrijven van hun eigen adres op een envelop.

Bijvoorbeeld: bij Rekenen is een van de doelen 'De kinderen kunnen gebeurtenissen in goede tijdsvolgorde plaatsen'. Het klassikale aanbod is het samen ontdekken wat een postbode eerst doet en wat daarna. De moeilijkheidsgraad in de verwerking varieert van 2-3 plaatjes in chronologische volgorde plaatsen tot en met 6 plaatjes op volgorde leggen.

Ontwikkelingsgebieden: inhoud en soorten activiteiten/werkvormen

1. Taal:

In Bas in de klas doen kinderen meer en betere ervaringen op doordat de pedagogisch medewerker/leerkracht op een positieve manier gerichte (taal-)activiteiten aanbiedt die de ontwikkeling stimuleren. Inhoudelijk sluit het programma aan bij de doelen van het SLO:

- Woordenschat: Elk thema bevat per week 10-15 woordenschatwoorden, waarbij illustraties gemaakt zijn. Soms zijn deze woorden in een verhaal verwerkt, waarbij de betekenis vanuit de context aangeboden wordt. Een andere keer wordt dit in spelvorm aangeboden, zoals het naspelen van een situatie. Welk kaartje hoort erbij? Wat staat er op het kaartje? Er is onderscheid gemaakt tussen basiswoorden en verrijkingswoorden. De basiswoorden zijn de tien tot vijftien woordenschatwoorden die gedurende de week aangeboden en herhaald worden. De verrijkingswoorden zijn de extra woorden die rondom het thema aangeboden worden en in de context 'toevallig' aan bod komen (*word flooding*).
- Interactief taalgebruik: Zowel klassikaal als in tweetallen komen er gesprekken aan de orde (onder andere aan de hand van een praatplaat), waarbij probleemstellingen aangeboden worden en de kinderen uitgedaagd worden om tot een oplossing te komen en samen inhoudelijk in gesprek te zijn. De doelen voor interactief taalgebruik komen ook terug in de themahoek, waarbij meerdere kinderen tijdens het spel met elkaar in gesprek zijn, maar ook bij ontdek- en spelactiviteiten in kleine groepjes om gericht gesprekjes te voeren met specifieke kinderen die extra ondersteuning nodig hebben;
- Beginnende geletterdheid: letters worden binnen de context van het thema aangeboden, bijvoorbeeld de 'p' van postbode. Deze schrijven ze mee in de lucht, maken ze in het zand, schrijven of verven de letter op papier of de kinderen zoeken samen naar de 'p' in een tijdschrift.
- Taalbewustzijn: stap voor stap leren de kinderen de begrippen zoals 'verhaal', 'zin' en 'woord'. Een activiteit hierbij is het nazeggen van een woord: de leerkracht fluistert een woord in het oor van het kind naast zich. Deze fluistert het woord door aan het volgende kind totdat het woord de kring door gefluisterd is. Welk woord noemt het laatste kind? Daarna wordt bijvoorbeeld hetzelfde gedaan met een zin.

- Leesplezier: er is bij ieder thema een prentenboekles ontworpen, waarin een prentenboek over het thema centraal staat. Het verhaal wordt nagespeeld, naverteld, herhaald voorgelezen en inhoudelijk besproken.
2. Rekenen:
- Beginnende gecijferdheid (onderverdeeld in tellen/getalbegrip en aantallen/meten en meetkunde, en hoeveelheden/vergelijken): het tellen en omgaan met getallen wordt in de context van het thema aangeboden. Zo worden er bij het thema 'post' brievenbussen gemaakt, waar huisnummers op geschreven worden en de telrij geoefend wordt. Ook worden de brieven in de juiste brievenbus bezorgd en wordt vergeleken of het huisnummer op de envelop correspondeert met het huisnummer op de brievenbus.
 - Omgevingsoriëntatie: het dagritme krijgt veel aandacht om zicht te krijgen op de tijdsvolgorde. De dagritmekaarten worden besproken: wat doen we eerst, wat doen we daarna?
 - Verbanden: er worden bijvoorbeeld grafische voorstellingen gemaakt in de kring. Hoeveel kinderen gaan lopend naar school? Zet evenveel blokjes neer. Hoeveel kinderen komen op de fiets? Daarna wordt vergeleken hoe de meeste kinderen naar school gaan en dat wordt weergegeven in een grafiek.
3. Sociale vaardigheid:
- Welbevinden en betrokkenheid: aan de hand van handpop Bas worden voorvallen uit het dagelijks leven van een peuter/kleuter nagespeeld. Hoe zou jij doen als dit bij jou gebeurt? Wat zou Bas kunnen doen? Wie voelt zich ook wel eens verdrietig? Dit komt ook aan de orde bij Burgerschap, waar kinderen leren omgaan met elkaar tijdens thema's als plagen en buitensluiten.
 - Taakgerichtheid en zelfstandigheid: Dit komt vooral tijdens de werkles aan de orde als de kinderen een handvaardigheidsoopdracht maken, maar ook tijdens de verwerking van rekenen door middel van een werkblad.
 - Samenwerken: Er wordt veel in tweetallen gewerkt, waarbij de kinderen samen opdrachten maken en/of tot een oplossing moeten komen. Daarna wordt dit in de kring besproken.
 - Ruimte nemen: er wordt veel aandacht geschonken aan het gesprek in de kring. Naar aanleiding van een voorgelezen verhaal/prentenboek op het gebied van sociale vaardigheid wordt gereflecteerd op wat er gebeurde. Hoe zou jij dit doen? Wat vond je ervan?
4. Motoriek/spel en beweging:
- Kleine motoriek: Dit wordt geoefend tijdens het maken van een werkje door verschillende werkvormen aan te bieden, zoals: knippen, plakken, scheuren, kleuren en verven. Ook tijdens het spelen komt dit aan bod bij kralen rijgen, insteek mozaïeken en dergelijke.
 - Grote motoriek: Dit komt vooral aan bod tijdens spel en beweging en buitenspel. Hierbij wordt gericht geoefend met klimmen, gooien, doelspelen, samen spelen en dergelijke.
5. Muziek:
- Muziek maken: passend bij het thema worden liedjes geleerd en gezongen. De ene keer is dat in de kring, de andere keer, met bewegingen erbij, in het spellokaal. Er wordt veel aan bewegend leren gedaan, onder andere door het

gebruik van gebaren die de tekst van het liedje ondersteunen. Ook komen alle schoolinstrumenten, zoals de claves, het klokkenspel et cetera, aan bod.

- Luisteren naar muziek: verschillende soorten muziek worden ten gehore gebracht. Wat vind je van deze muziek? Klinkt het verdrietig of word je er blij van?
- Kennis maken met klank, vorm en notatie van muziek: de kinderen maken een tekening bij wat ze horen, ze leren in de kring met het klokkenspel spelen en merken het verschil op tussen hoge en lage klanken.

6. Handvaardigheid:

- Reflecteren op beeldend werk van zichzelf en de ander: na de werkles evalueren de kinderen hoe ze gewerkt hebben en vertellen ze over hun eigen beeldend werk: wat hebben ze gemaakt?
- Kijken naar en praten over beelden: de kinderen gaan in de kring met elkaar in gesprek over het gemaakte werk, passend bij het thema. Bijvoorbeeld over uniformen: waarom heb jij het uniform rood geverfd? Hoe kijkt de brandweerman?
- Het creatieve proces bij beeldend werk: het aanbod van de werkjes verschilt per keer. De ene keer is er aandacht voor de eigen creativiteit van het kind en krijgt het een open opdracht, zoals: maak een verftekening over de herfst. Een andere keer leren ze de techniek van het vouwen en wordt er meer voorgestructureerd. Dit is afhankelijk van het aanbodsdoel.

7. Spel:

- Manipulatie met objecten: peuters en kleuters spelen veel en zijn vooral ontdekkend bezig. De themahoek wordt daarom slechts globaal ingericht. De details vullen de kinderen zelf aan tijdens het spel. Er staat bijvoorbeeld wel een kassa, maar het geld en de prijskaartjes maken ze zelf. Eventueel doet de leerkracht suggesties. Deze staan bij de uitleg beschreven. Kinderen worden uitgedaagd om zelf te ontdekken, zoals bij Wetenschap en Technologie, de werking van het tandwiel: de kinderen ervaren en voelen eerst zelf wat er gebeurt als de trappers rondraaien.
- Losse rolgebonden handelingen: het doen alsof-spel heeft een grote plaats. Ook dit vindt veelal plaats in de themahoek, waar de kinderen zich kunnen verkleeden, bijvoorbeeld als kok. Ze verplaatsen zich in de rol en mogen dit ook aan de andere kinderen laten zien in de kring.
- Spelen van kring- en regelspellen: veel leeractiviteiten vinden plaats binnen kringsspellen of worden verwerkt middels kringsspellen. Er worden bijvoorbeeld woordenschatkaartjes gebruikt als memory-spel.

8. Wetenschap & Technologie:

Wetenschap & Technologie valt binnen het domein 'oriëntatie op jezelf en de wereld'. De kinderen ontwikkelen bij W&T-onderwijs houding, vaardigheden en kennis in samenhang tijdens Onderzoeken(d) en Ontwerpen(d) Leren) (OOL). Ze gaan, binnen betekenisvolle contexten, op zoek naar antwoorden op hun vragen en naar oplossingen voor problemen over voor hen betekenisvolle onderwerpen; dat doen ze samen, maar ook zelfstandig, waarbij ze planmatig en taakgericht werken en hun vindingrijkheid en verschillende (digitale) vaardigheden gebruiken. In de kring wordt het onderwerp geïntroduceerd en het probleem voorgelegd. De

kinderen gaan zelf onderzoeken, bijvoorbeeld: Kunnen wij lichte en donkere kleuren maken? Kunnen we van (fijn) zand iets bouwen?
Wat doet een magneet? Wat kunnen we ermee?

9. Burgerschap:

Burgerschap valt binnen het domein 'oriëntatie op jezelf en de wereld'. De kinderen leren omgaan met andere mensen, problemen oplossen en zingevingsvraagstukken. De introductie vindt plaats in de kring, bijvoorbeeld aan de hand van een casus wordt een situatie geschetst van een oudere vrouw die ziek geworden is. Wat zouden we kunnen doen? Wie kent iemand die ziek en alleen is? Tijdens de verwerking maken de kinderen een kaartje voor een zieke uit zijn/haar omgeving. Ook gaan kinderen afval opruimen in het kader van zorgdragen voor het milieu.

De opbouw van de lessen/activiteiten zijn voor peuters en kleuters hetzelfde. Bij de peuters ligt de nadruk meer op exploreren: wat kan ik met een kwastje, met verf, klei enzovoort. Hoe voelt het, wat kun je ermee, veelal zonder vooropgesteld plan. Kleuters kunnen met de opgedane ervaring meer doelgericht aan de slag. Ze smeren niet meer het hele blad onder de lijm, maar plakken gericht de dingen op. Ze voelen niet alleen in de klei, ze maken er ook iets van. Ze zetten niet alleen blokjes op elkaar totdat de toren omvalt, maar ze bouwen torens, als basis voor bijvoorbeeld een brug. Daar waar een peuter kijkt, probeert en herhaalt, gaat een kleuter meer gericht naar het doel. De pedagogisch medewerker/leerkracht speelt hierbij een belangrijke en actieve rol. Zij stimuleert de ontwikkeling van het kind door aan te sluiten bij waar kinderen mee bezig zijn en onderwerpen uit de alledaagse werkelijkheid binnen het kindercentrum of de school te halen. Zij zorgt voor een veilig klimaat waarin ieder kind zich optimaal kan ontwikkelen. Zo past zij bijvoorbeeld haar vragen aan op het taalniveau van de kinderen en geeft ze hun maximale gelegenheid om mee te doen aan het gesprek of het spel. De pedagogisch medewerker geeft met haar inbreng meer structuur en meer diepgang aan het spel. Het spel wordt complexer, de interacties worden uitgebreider en het spel duurt langer. Daardoor leren de kinderen ook meer.

Observatie en registratie

Bij *Bas in de klas* bepaalt de pedagogisch medewerker/leerkracht zelf in welke volgorde zij het programma aanbiedt. Zij kiest de thema's en spelactiviteiten die zij met de kinderen wil doen, op basis van het thema dat op dat moment goed past, bijvoorbeeld 'Welterusten, Bas', vlak voor de vakantie. Binnen het programma is ook ruimte om thema's en spelactiviteiten te vervangen door eigen aanbod of om eigen aanbod toe te voegen aan het programma. De doelen uit de thema's moeten allemaal minimaal één keer aan bod komen. Dit kan omdat bijgehouden wordt middels een doelenmatrix welke doelen aan de orde zijn geweest. Op deze manier kan het programma worden afgestemd op de eigen situatie, want een doel kan ook ingezet worden bij een ander thema (bijvoorbeeld: *Bas in de klas* bevat het thema *Bas, post*, daar kan het aanbodsdoel 'het kind heeft plezier in lezen' ook overgezet worden naar een ander thema). Om te bewaken dat er toch systematisch aan de (sub-)doelen wordt gewerkt, houden de pedagogisch medewerkers/leerkrachten met behulp van de in de handleiding opgenomen matrix bij aan welke doelen zij hebben gewerkt. Hierop wordt ook bijgehouden wie welk lesdoel (nog) niet en wel behaald heeft. Degenen die bepaalde doelen (nog) niet behaald hebben, worden geclusterd en voor hen is inzet RT raadzaam. RT wordt vooral ingezet na de les, als blijkt dat kinderen bepaalde doelen nog niet behaald hebben. Tutoring wordt

vooral ingezet voorafgaand aan de les, als blijkt dat kinderen op meerdere gebieden extra hulp nodig hebben.

Opbouw moeilijkheidsgraad

Bij elke activiteit staan meerdere niveaus aangegeven. Het basisniveau is het klassikale aanbod; daarnaast worden suggesties gedaan voor de kinderen die op een lager niveau functioneren (aangegeven met *) en voor kinderen die op een hoger niveau functioneren (aangegeven met ***).

Voorbeelden bij het thema Bas gaat koken:

1. Themahoek:

- Aanbodsdoel (basisniveau): Speelt een gezamenlijk, interactief thematisch rollenspel. Spreekt met een ander kind af wat ze in een (doe-alsof)spel gaan spelen.
- * Laat de kinderen gebruik maken van de rollenkaartjes tijdens het spel in de themahoek. Bespreek voorafgaand aan het spelen welke rol het kind heeft en wat deze rol inhoudt. Koppel het kind aan een ***-kind tijdens het themaspel.
- *** Laat deze kinderen helpen bij het nadenken over en ontwikkelen van materialen voor in de themahoek.

2. Taal:

- Aanbodsdoel (basisniveau): Taalbewustzijn: Rijmt op een éénlettergrepig woord, zoals bus-kus.
- * Help de kinderen bij het rijmen door de woorden in een passende zin te plaatsen. Bijvoorbeeld: Kijk, dit is een banaan! Die kan vast niet rechtop...(staan).
- *** Selecteer een aantal soorten groente en fruit waarbij het lastig is om rijmwoorden te bedenken. Laat de ***-kinderen samen nadenken over mogelijke rijmwoorden. Laat de woorden eventueel schrijven, stempelen of tekenen op een wit papier.

3. Rekenen:

- Aanbodsdoel (basisniveau): Herkent tegenstelling bij geld als duurste/goedkoopste en gebruikt deze begrippen actief.
- * Maak de bedragen visueel door evenveel euro's op tafel neer te leggen, zodat ze makkelijk het verschil zien tussen duurste en goedkoopste.
- *** Toon deze kinderen meerdere artikelen. Geef ze daarbij de opdracht dat ze ook de bedragen die genoemd zijn moeten herhalen en laat ze dan benoemen welke het duurste/goedkoopste is en waarom.

4. Sociale vaardigheid:

- Aanbodsdoel (basisniveau): Ervaart dat er door tegenstrijdige belangen conflicten kunnen ontstaan die je samen kunt oplossen.
- * Geef de kinderen tips of adviezen bij het bedenken van een oplossing. Geef een aantal voorbeelden van mogelijke oplossingen en laat het kind zelf een keuze maken.
- *** Daag de kinderen uit niet alleen tot een oplossing te komen, maar ook rekening te houden met de gevoelens en wensen van de ander.

5. Spel en beweging:

- Aanbodsdoel (basisniveau): Mikken: wegspelen van een speelvoorwerp om dit zo precies mogelijk in of tegen een mikdoel te krijgen.
- * Laat de kinderen dichterbij het mikdoel staan.
- *** Laat de kinderen bij het mikken de pylon kiezen die het verst van het mikdoel staat.

6. Handvaardigheid:

- Aanbodsdoel (basisniveau): Vormgeven van eigen ideeën en experimenten in beeldende werkstukken.
- * Geef de kinderen voorbeelden hoe ze hun schort kunnen versieren.
- *** Laat de kinderen een patroon van drie of meer vormen kleuren op hun schort. Laat de kinderen hun naam schrijven op het schort.

7. Muziek:

- Aanbodsdoel (basisniveau): Verwerken van een situatie, sfeer of muzikale tegenstelling in een geïmproviseerd klankstukje.
- * Geef deze kinderen een paar plaatjes van muizen en een poes in een keuken zodat ze zich nog meer in kunnen leven in het verhaal. Geef ze twee voorbeelden van hoe het verhaal af kan lopen, zodat ze deze kunnen gebruiken.
- *** Daag deze kinderen uit om het verhaal extra spannend te laten maken door dit ook terug te laten komen in het muzikale klankstukje: het verhaal loopt in de lijn met het muzikale klankstukje.

Tutoring, pre-teaching/Remedial Teaching

Het programma wordt met alle kinderen in de groep uitgevoerd. Er worden suggesties gedaan om de activiteiten alvast voor te bereiden aan de hand van tutoring/pre-teaching, alvorens de officiële les begint, met de kinderen die extra uitleg kunnen gebruiken. De tutoring richt zich op kinderen bij wie de ontwikkeling niet optimaal verloopt. Dit wordt bepaald op basis van de kennis die de leerkracht van het kind heeft. Als blijkt dat een kind op meerdere gebieden niet meekomt met het klassikale aanbod, is extra hulp nodig.

De tutor voert met die kinderen extra activiteiten uit, in de vorm van pre-teaching. Concreet houdt dit in dat, bijvoorbeeld bij het voorlezen van een prentenboek in de grote groep, de tutor het verhaal eerst doorneemt met het betreffende kind of groepje kinderen. Bij het aanbieden in de grote groep begrijpen de kinderen het verhaal dan beter en versterkt dit het leereffect bij de kinderen. Ook is er remedial teaching mogelijk. Remedial teaching is een herhaling van de lesstof na de les. Als na de les blijkt dat er kinderen zijn die nog extra uitleg of herhaling nodig hebben, kan dat na de les nogmaals gegeven worden door een RT-er.

In de voorschool wordt de tutoring veelal opgepakt binnen de bestaande formatie door een aanwezige PM-er. In de voorschool is de tutor een onderwijsassistent of de RT-er zelf.

Rol van de ouders

In *Bas in de klas* zijn ook activiteiten opgenomen die ouders met hun kind thuis kunnen doen. Deze activiteiten thuis sluiten nauw aan bij de activiteiten op het kinderdagverblijf, de peuterspeelzaal of school. Het materiaal bevat concrete instructies voor ouders om thuis met hun kind met een verhaal en spelletjes aan de slag te gaan ('Informeer de ouders over het thema en reik ze tips aan. De ouders kunnen thuis op dit thema ingaan. Ze kunnen het volgende doen: de Bas-praatplaat 'Het strand' met hun kind bekijken; het verhaal 'De lekkere schelp' met hun kind lezen; ...). Er worden ook expliciete suggesties gegeven om materialen van thuis mee te nemen, zodat de kinderen ook thuis actief betrokken zijn op wat ze op school leren. Ook worden ouders uitgenodigd om deel te nemen aan activiteiten. Deze concrete instructies en suggesties zijn onderdeel van de handleiding (dus onderdeel van de school-/opvanglocatielicentie) en worden door de medewerkers aan de ouders uitgereikt.

Daarnaast is het voor de ouders ook mogelijk om de digitale reken- en taalspelletjes van *Bas in de klas* door middel van een licentie thuis te laten spelen. Hierdoor kunnen de kinderen thuis nog meer oefenen met de hen bekende spelletjes. Deze thuislicentie is optioneel en kan door de school worden aangeschaft opdat kinderen thuis aan de slag kunnen met de spelletjes van Bas in de Klas.

2. Uitvoering

Materialen

Het programma *Bas in de klas* is grotendeels online beschikbaar. In het portal van *Bas in de klas* is de handleiding opgenomen en zijn de thema's te vinden, evenals spelletjes die de taal- en rekenontwikkeling van het kind stimuleren, een daaraan gekoppeld leerlingvolgsysteem en de digitale praatplaten uit de verschillende Bas-prentenboeken. Ook doelenmatrixen en dergelijke zijn digitaal beschikbaar.

Daarnaast wordt veelvuldig gebruik gemaakt van fysieke producten als de handpop Bas en de drie grote prentenboeken van Bas: *Ik ben Bas*, *Bas, ga je mee?* en *Bas, waar ga je heen?*

Binnen de methode wordt ook vaak gebruik gemaakt van andere prentenboeken en materialen binnen en buiten het Basaanbod. Deze staan altijd vermeld bij de materialen per les.

Locatie en type organisatie

Bas in de klas kan gebruikt worden door kinderopvangcentra, peuterspeelzalen en basisscholen, aangemerkt als VVE-locaties.

Deze methode is geschikt voor alle voor- en vroegschoolse locaties. De methode is in ieder geval bedoeld voor VVE-locaties, omdat die verplicht een methode moeten hebben om ontwikkelingsgericht te werken. De methode wordt echter ook gebruikt voor andere locaties die graag een methode gebruiken om meer gestructureerd te werken.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

De uitvoerders van de interventie dienen te zijn opgeleid/een aanstelling te hebben als pedagogisch medewerker of kleuterleerkracht.

Als een peuterspeelzaal, kinderdagverblijf of basisschool aangemerkt wordt als VVE-locatie in het kader van de OKE-wet en wil werken met *Bas in de klas*, dienen de pedagogisch medewerker en leerkrachten een intensieve training te volgen.

De trainingen worden verzorgd door Driestar Educatief, bestaan uit twaalf dagdelen en uit het bijbrengen van kennis en vaardigheden van voorschoolse educatie op de volgende terreinen:

- Het werken met programma's voor voor- en vroegschoolse educatie.
- Het stimuleren van de ontwikkeling van het jonge kind, in het bijzonder op de gebieden taal, rekenen, motoriek en sociaal-emotionele ontwikkeling.
- Het volgen van de ontwikkeling van peuters en het hierop aanpassen van het aanbod van voorschoolse educatie.
- Het betrekken van de ouders bij het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen.

Naast deze basiseisen wordt ingegaan op het werken met de methode.

De opbouw is als volgt:

1. Kennismaken met Voorschoolse Educatie (VE) en Bas in de klas
2. Werken met de Bas-thema's I
3. Spel
4. Taal I
5. Sociaal-emotionele ontwikkeling en interactievaardigheden
6. Rekenen/ ontluikende gecijferdheid
7. (Senso)motoriek
8. Taal II
9. Werken met de Bas-thema's II

10. Belang van ouderbetrokkenheid
11. Vroegsignalering I
12. Vroegsignalering II (en afronding)

Binnen de training komen alle facetten van *Bas in de klas* aan bod. De training is essentieel om goed te kunnen werken met het programma. De training is voor voorschoolse professionals verplicht om in aanmerking te komen voor een VVE predicaat: het werken op een VVE-locatie houdt in dat je verplicht twaalf modules VVE moet hebben gevolgd. Voor vroegschoolse professionals geldt er landelijk geen verplichting meer voor VVE-scholing. Uiteraard kunnen ook deze professionals de Driestar Educatief training volgen.

Tijdens de huiswerkopdrachten worden vaardigheden geoefend, zoals het:

- Toepassen van activerende didactieken: gebruik maken van diverse werkvormen om kinderen te stimuleren in hun ontwikkeling.
- Stimuleren van zelfstandig werken.
- Gebruik maken van effectieve instructie: werken in de kleine kring, voorkennis ophalen, werken aan competentiegevoel, initiatieven van kinderen stimuleren.
- Interactievaardigheden kunnen toepassen.

Na het volgen van de training bij een van deze instanties ontvangen de deelnemers een certificaat. Alleen dit certificaat wordt erkend.

Kwaliteitsbewaking

Wat betreft inhoud en kwaliteitsbewaking wordt nauw samengewerkt met Driestar Educatief. Zij hebben een digitaal Kindvolgsysteem opgesteld, Konnect, waarin de ontwikkeling van kinderen bekeken en vastgelegd wordt. Dit is een losse module binnen Konnect. Vanuit de samenwerking met ParnasSys biedt Konnect de mogelijkheid om de volledige methode van Driestar Educatief te gebruiken bij het volgen van de kinderen. Dit is een doorgaande ontwikkelingslijn. Opgeslagen observatieformulieren kunnen vanuit het portaal van Konnect gedeeld worden met de ouder, maar ook met de scholen die met ParnasSys werken. Zo blijven altijd de juiste personen op de hoogte van de ontwikkeling van het kind.

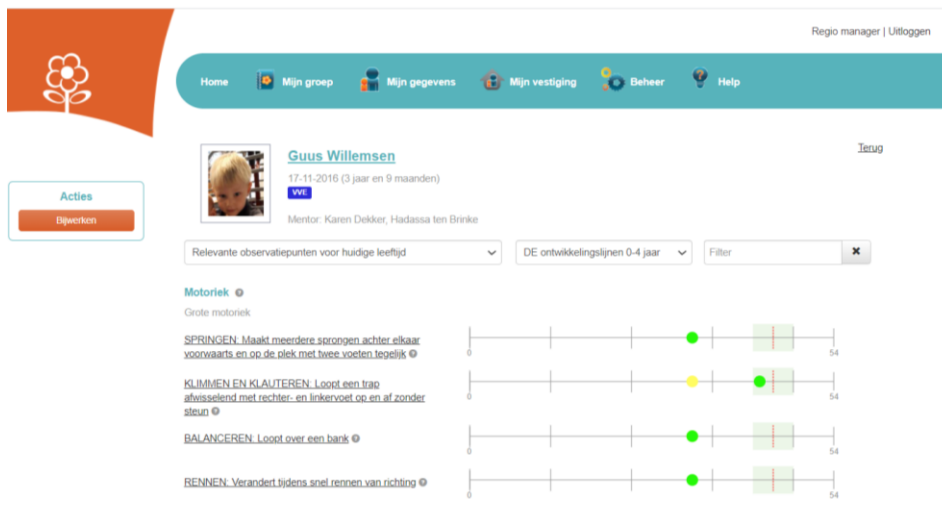
De observatiepunten die gebruikt worden in DE ontwikkellijnen zijn afgeleid van de SLO-doelen. Omdat bij *Bas in de klas* ook SLO-doelen zijn gebruikt, is het bij deze methode heel goed mogelijk om aan te sluiten bij dit digitale kindvolgsysteem.

Er kan bij het volgsysteem onderscheid gemaakt worden tussen twee verschillende manieren van observeren, namelijk van één individueel kind en van meerdere kinderen tegelijk.

Op ieder moment kan er bij een **individueel kind** een observatie worden vastgelegd. Tijdens de training worden de pedagogisch medewerkers hierin geschoold.

In het observatieoverzicht van het kind wordt met behulp van tijdlijnen getoond hoe het kind ervoor staat.

Per observatiepunt is er een tijdlijn zichtbaar. Zie onderstaande afbeelding.

Er wordt een verticaal streepje getoond per leeftijdsjaar. Daarnaast zijn er nog een aantal zaken zichtbaar:

- Groen gearceerd: periode waarbinnen de ontwikkeling van dit observatiepunt wordt verwacht. Deze is gekoppeld aan DE-ontwikkelingslijnen.
- Rode stippelijntje laat de huidige leeftijd van het kind zien.
- Gekleurde stip toont het moment waarop een observatie van een kind voor dit observatiepunt is vastgelegd. We werken met groene, gele en oranje stippen. Bij groen heeft het kind het punt voldoende laten zien, bij geel is dit nog in ontwikkeling, bij oranje is het nog niet zichtbaar.

Het observeren van **meerdere kinderen** tegelijk:

Als er een activiteit wordt aangeboden, bijvoorbeeld voor de kinderen met een VVE-indicatie, is het fijn om meerdere kinderen tegelijk te kunnen observeren. Op deze manier kan er gesignaleerd worden wanneer er een kind op meerdere punten achter of voorloopt. Er kan gefilterd worden op specifieke kindkenmerken, bijvoorbeeld VVE. Alleen kinderen die gekoppeld zijn aan de gekozen kindkenmerken worden dan meegenomen in de export. Dit is een krachtige filter om bijvoorbeeld een specifieke doelgroep te exporteren en op die manier in kaart te brengen. Onderstaand is een voorbeeld van een export.

Observatie groepsoverzicht		C	D	E	F
Ontwikkelgebieden	Observatiepunten	Guus Willemsen		Naemi Luiten	
		3 jr 9 mnd	3 jr 9 mnd		
Taal	BOEKORIËNTATIE: Herkent een boek en weet dat er een verhaal in staat				
	BOEKORIËNTATIE: Slaat de bladzijden van een boek één voor één om				
	VERHAALBEGRIIP: Bekijkt prenten in boekjes samen met de pedagogisch medewerker				
	VISUELE WAARNEMING: Maakt inlegpuzzels (met knopjes)				
	VERHAALBEGRIIP: Wijst genoemde woorden aan op plaatjes in een boek				
	VERHAALBEGRIIP: Luistert geboeid naar een voorleesverhaal in een een-op-eensituatie				
	TAALBEWUSTZIJN: Zingt of praat mee bij het zingen van liedjes en het opzeggen van rijmpjes				
	VISUELE WAARNEMING: Maakt puzzels met grote stukken (zonder knopjes)				
	VERHAALBEGRIIP: Luistert geboeid naar een voorleesverhaal in een groepje				
	TAALFUNCTIES: Gebruikt de begrippen: 'verhaal' 'boek lezen'				
	TAALBEWUSTZIJN: Zingt liedjes of zegt versjes op waarbij de woorden herkenbaar zijn				
	VISUELE WAARNEMING: Maakt kleine puzzels met concrete voorstelling				
	VERHAALBEGRIIP: Vertelt een verhaal na aan de hand van de plaatjes in een boek				
	TAALFUNCTIES: Ervaart dat dingen die je zegt, opgeschreven kunnen worden				
	TAALBEWUSTZIJN: Benoemt symbolen				
	VISUELE WAARNEMING: Maakt grotere puzzels met concrete voorstelling				
	BOEKORIËNTATIE: Weet dat de boekomslag iets laat zien van het verhaal				
	VERHAALBEGRIIP: Vertelt een voorleesverhaal met behulp van plaatjes en concrete voorwerpen				

Ook kan bijgehouden worden of de interventie gebruikt wordt, zoals die is bedoeld. Er kan worden bijgehouden in de planning waar met de VVE-kinderen aan gewerkt is en hoe dat ging. Dit kan in *Konnect* onder 'aandacht', bij het onderdeel 'Weer' (als het gaat om herhaling) en 'Meer' (als het gaat om extra uitdaging).

Verder kan er registratie van activiteiten plaatsvinden met behulp van de doelenmatrixen, waarop bijgehouden kan worden welke doelen door ieder kind wel/niet behaald zijn.

Er kan zonder *Konnect* gewerkt worden met Bas in de Klas als de locatie/school een ander kindvolgsysteem heeft. Voor het werken met *Konnect* is een training verplicht. Als de locatie/school een ander kindvolgsysteem heeft, worden ze daarin geschoold. Groepsleerkrachten zijn altijd geschoold in het kindvolgsysteem waar ze schoolbreed mee werken (voor kleuters).

Het kindvolgsysteem geeft informatie over de kinderen. De kwaliteitsbewaking van de professionals die met de methode werken loopt via de directie van de desbetreffende locatie of school; tijdens voortgangsgesprekken wordt de professionaliteit van een leerkracht of pedagogische medewerker in kaart gebracht. Dit valt echt buiten de methode. De leidinggevende heeft gesprekken met de medewerkers, er is een verplicht opleidingsplan, in de voorschool is een pedagogisch coach en vanaf januari 2022 ook een verplichte VVE-coach. Dat zorgt voor een lerende omgeving. Daarnaast kijkt de inspectie ook naar de kwaliteiten van de betrokken professionals. Bijvoorbeeld: zijn ze VVE-geschoold, is er een doelgerichte planning, klimt het aanbod op in moeilijkheidsgraad en wordt er gedifferentieerd, zijn ze respectvol, bieden ze structuur en stimuleren ze de sociale vaardigheden en de persoonlijke competenties van de kinderen.

In de voorschool is een opleidingsplan verplicht, ongeacht of je VVE biedt of niet. De (VVE-)coach zal samen met de leidinggevendenden het aanbod van deze trainingen/workshops bepalen. Dat is dan ook breder dan de VVE-methode. Belangrijke thema's die terugkomen in nascholing zijn de speelse leeromgeving, spelbegeleiding, buitenspel, observeren en executieve functies, maar zeker ook het werken met het kindvolgsysteem.

Randvoorwaarden

Organisatorische randvoorwaarden zijn dat de organisatie die *Bas in de klas* wil implementeren het draagvlak onder de uitvoerders, voldoende financiële middelen en de tijd voor de training van *Bas in de klas* heeft. Daarnaast is het raadzaam om per groep waar de interventie geïmplementeerd wordt, een tutor/pedagogisch medewerker in te zetten die, net als een RT-er, beschikbaar is om vaardigheden met individuele kinderen of in een klein groepje extra te oefenen. Daarnaast wordt verwacht dat er minimaal twee pedagogisch medewerkers op de groep staan.

In voorschool zijn soms extra mensen, afhankelijk van o.a. gemeentelijk beleid en de daarbij behorende financiële middelen. Dat kan een tutor of kindbegeleider zijn. Maar veelal voeren de PM'ers zelf de extra begeleiding uit, omdat zij al met z'n tweeën zijn. Groepen met 100% doelgroepkinderen zullen zeker gebaat zijn bij extra handen op de groep.

In de vroegschool is de praktijk heel wisselend; het hangt erg af van wat er qua personeel voorhanden is op een school. De meeste scholen werken met extra onderwijsassistenten, maar ook wel met remedial teachers. Er zijn sowieso altijd extra handen op school aanwezig.

De activiteiten van *Bas in de Klas* worden zowel in de grote kring als in de kleine kring gedaan, dat wordt duidelijk per activiteit aangegeven in de handleiding. Voor de kleine kring activiteiten zijn extra handen in de klas / op de groep wel handig, maar niet noodzakelijk.

Om te kunnen profiteren van het aanbod van *Bas in de klas* is een minimum van vier dagdelen per week raadzaam.

Implementatie

Voor de implementatie van *Bas in de Klas* is het belangrijk dat:

- *Bas in de Klas* aansluit bij de visie van een locatie / organisatie / school met betrekking tot VVE;
- De PM-ers / leerkrachten gecertificeerd worden door middel van de aangeboden training
- De desbetreffende locatie / organisatie / school zowel de licentie van *Bas in de Klas* heeft aangeschaft alsook de bijbehorende fysieke materialen zoals bijvoorbeeld de *Bas* handpop en de *Bas* prentenboeken.

Het trainingsprogramma bij de methode wordt landelijk verzorgd door Driestar Educatief. Dit trainingsprogramma is voor voorschoolse locaties verplicht om een VVE-`predicaat' te krijgen.

Organisaties die voor het eerst met de methode gaan werken zullen als team geschoold worden. In de training begint men bij de basis: wat is VVE, hoe is het ontstaan en wat zijn de nieuwste inzichten, welke methodes zijn er? Vervolgens wordt er gekeken naar de randvoorwaarden, zoals een rijke speelleeromgeving, groepsmanagement, (interactie)vaardigheden van de PM'ers. Er wordt gekeken naar de ontwikkeling van een kind op de belangrijkste gebieden (taal, rekenen, sociaal-emotioneel, spel en motoriek). De activiteiten in de methode worden hieraan verbonden. Hoe is de opbouw, hoe leert het jonge kind en hoe zet je de methode in? Ook wordt er in de training aandacht besteed aan het maken van een themaplanning, aan differentiatie en ouderbetrokkenheid. De ontwikkeling van het kind is gekoppeld aan de module

observaties en kindvolgsysteem. Gedurende de training ontstaat er een VVE- implementatieplan voor de betreffende organisatie.

Veel organisaties werken al (lange tijd) met de methode. Zij maken gebruik van opfriscursussen, waarbij we cursisten op de hoogte brengen van recente ontwikkelingen en nieuwe inzichten.

Maar nieuwe medewerkers, die tijdens hun opleiding geen VVE-modules hebben gevolgd, zullen z.s.m. de training moeten volgen. Zij mogen al wel gaan werken, mits de andere PM'er VVE-geschoold is. Bij deze groep cursisten bespreken we niet de implementatie, omdat de methode al vertrouwd is.

Kosten

Er zijn verschillende licenties voor de digitale omgeving van *Bas in de klas*. De licentie met het complete aanbod (thema's op drie niveaus, praatplaten, spelletjes voor de leerlingen en LVS) kost €185,00 per jaar. Daarnaast betaalt de school nog €7,50 per leerling per jaar die toegang krijgt tot de spelletjes. Voor de peuterspeelzalen kost de methode €154,00 per jaar, waarbij er toegang wordt verleend tot de thema's op peuterniveau en de praatplaten.

Additioneel kunnen de grote prentenboeken van Bas nog worden aangeschaft, maar dit is niet noodzakelijk, aangezien de platen ook in de digitale omgeving beschikbaar zijn. Deze prentenboeken kosten €14,50 per stuk.

De handpop Bas kost €108,50.

De kosten van het trainingsprogramma zijn per deelnemer ca. € 1495. Actuele prijzen zijn te vinden op de site van Driestar Educatief. Training op locatie en maatwerk is mogelijk; prijzen op aanvraag.

De kosten van het kindvolgsysteem van *Konnect* zijn als volgt: veel organisaties gebruiken *Konnect* al als ouderportaal. Zij nemen dan alleen de module Kindvolgsysteem erbij. Jaarlijkse kosten zijn in 2021 € 3,46 per kind, in combinatie met DE ontwikkelijnen 0-4 jaar. Eenmalige kosten, voor de implementatie van *Konnect*, zijn in 2021 €1.380.

De kosten van een tutor (of anderszins) in de voorschoolse voorziening zijn niet meegenomen omdat daar geen eenduidigheid in is. Het al dan niet inzetten hangt af van factoren als: gemeentevisie en bijbehorende middelen, aantal doelgroepkinderen, visie van de organisaties zelf.

Het gedeelte voor ouders is deels inbegrepen bij de methode (de instructies en suggesties per thema voor thuis) en deels facultatief en tegen een extra bedrag aan te schaffen door de school (de thuislicentie). De thuislicentie kost €49 per jaar.

3. Onderbouwning

Probleem

Bas in de klas is ontwikkeld in het kader van het onderwijsachterstandenbeleid. Het vertrekpunt hiervan is het feit dat groepen kinderen (bijvoorbeeld met een migratieachtergrond) in het Nederlandse onderwijs een verhoogde kans op achterstand hebben. Volgens de PO-raad (2020) verlaat twintig procent van de Nederlandse leerlingen het basisonderwijs met een taalachterstand van twee jaar. Deze kinderen hebben geen beperking in de aanleg, hun achterstand komt door de omgeving waarin ze opgroeien. Dat is een probleem, want wanneer een kind eenmaal een achterstand heeft, haalt het kind deze amper meer in. Dat heeft gevolgen voor de latere kansen op een zelfstandig leven met betaald werk, een hogere opleiding en een goede gezondheid. De PO-Raad vindt dat ieder kind recht heeft op maximale ontwikkelingskansen, ongeacht waar je wieg staat. Kinderen die thuis onvoldoende gestimuleerd worden in hun ontwikkeling, verdienen daarom extra aandacht. Niet alleen op school, maar ook in de voor- en vroegschoolse periode.

Uit cijfers van het CBS blijkt dat er in het schooljaar 2018-2019 ongeveer 113.000 achterstandsl leerlingen waren in Nederland. Dit is 8 procent van de leerlingen in het regulier basisonderwijs. Binnen de groep achterstandsl leerlingen bestaat het grootste aandeel met 60 procent uit kinderen met een migratieachtergrond (Nederlands Jeugdinstituut, 2019).

VVE is onderdeel van het onderwijsachterstandenbeleid. Het doel is om peuters met een mogelijke (taal)achterstand beter voor te bereiden op de basisschool en ervoor te zorgen dat kleuters zonder achterstand naar groep 3 kunnen. De daarvoor ontwikkelde programma's zijn in eerste instantie bedoeld voor de kinderen met een risico op een taal- en ontwikkelingsachterstand die het gevolg zijn van ongunstige factoren gelegen in de thuisomgeving, doorgaans samenhangend met een laag sociaaleconomisch milieu en/of niet-westerse herkomst.

Ontwikkelingsgebieden hebben veel met elkaar te maken. Het ene gebied heeft invloed op het andere. Zie hiervoor bijvoorbeeld Verhulst (2017) of Oostra (2018). Ook het welbevinden van een kind en achterstanden op dat gebied hebben effect op het leerrendement van een kind (Declercq 2017, Laevers 2019).

Onze methode richt zich daarom, net als de meeste methodes, niet alleen op taalontwikkeling, maar op meerdere ontwikkelingsgebieden tegelijk. Kinderen zijn bezig met tekenen en zingen, zij doen spelletjes, spelen buiten, luisteren naar verhalen en praten hierover met elkaar. Door deze activiteiten te doen met bijvoorbeeld rekenen, muziek en beweging, krijgt ook de taalontwikkeling een boost. Je kunt taal niet loskoppelen van de andere ontwikkelgebieden. Zie ook van der Grift (2021) waarin zij stelt dat kinderen die al jong een achterstand ontwikkeld hebben wat het ontvangen van prikkels betreft, niet kunnen spelen, want ook dat moet je leren. Ze stelt ook dat niet kunnen spelen vaak samengaat met taalachterstanden.

Oorzaken

Uit onderzoek blijkt dat onderwijsachterstanden ontstaan door diverse risicofactoren. Aangeboren kenmerken verklaren voor een deel verschillen in schoolprestaties. Intelligente ouders krijgen vaak intelligente kinderen en minder intelligente ouders krijgen vaak minder intelligente kinderen (Dronkers, 2007). Belangrijke risicofactoren

voor onderwijsachterstanden op gezinsniveau zijn het sociale milieu waarin het kind opgroeit en de rol van ouders (Meijnen, 2003; Mesman, 2011).

Het achterblijven van veel kinderen met een migratieachtergrond hangt algemeen samen met hun sociaaleconomische achtergrond. Het feit dat Nederlands niet de moedertaal van deze kinderen is, vormt nog een extra risicofactor. Toch lijkt schoolsucces meer samen te hangen met sociaaleconomische status dan met anderstaligheid en etnische afkomst (Meijnen, 2003, 2004).

Hoger opgeleide ouders met een Nederlandse achtergrond blijken net als hoger opgeleide ouders met een migratieachtergrond, beter dan lager opgeleide ouders in staat om een stimulerende omgeving voor hun kind te creëren (Dronkers, 2007; Meijnen, 2003). Zij maken daarbij gebruik van opvoedingsprincipes die een positieve invloed hebben op de cognitieve ontwikkeling van kinderen. Dit zijn principes die ook leerkrachten gebruiken tijdens het lesgeven, te denken valt aan het informele leren door middel van taalspelletjes, voorlezen, et cetera. Het gevolg daarvan is dat kinderen in deze gezinnen beter worden voorbereid op het basisonderwijs dan kinderen in gezinnen waarbij deze opvoedingsprincipes niet gebruikt worden (Mesman, 2011).

Scholen kunnen al bestaande verschillen in cognitieve vaardigheden tussen kinderen uit verschillende sociale milieus vergroten of verkleinen. Segregatie is een belangrijke risicofactor op schoolniveau. Het gaat daarbij om de toename van het aantal 'zwarte' en 'witte' scholen. In 'zwarte' scholen zitten veel zwak presterende leerlingen - vaak met verschillende moedertalen - bij elkaar. Dit heeft negatieve effecten op prestaties van individuele leerlingen (Meijnen, 2003). Heterogene groepen leiden bij zwakke leerlingen tot betere schoolprestaties (Van Rooijen & Zoon, 2012; De Haan e.a., 2013; De Haan, 2015). Een beschermende factor voor het ontstaan of toenemen van achterstanden in de ontwikkeling is kwalitatief goede voor- en vroegschoolse educatie (Leseman & Blok, 2004; Leseman & Veen, 2016).

Aan te pakken factoren

Met *Bas in de klas* richten we ons op het verminderen en het voorkomen van achterstanden en pakken daarmee de beschermende factor aan in de vorm van kwalitatief goede voor- en vroegschoolse educatie.

De inhoudelijke keuzes zijn altijd gemaakt op basis van de SLO-doelen. Deze zijn gekoppeld aan de thema's. De SLO-doelen zijn landelijk goedgekeurd, dus daarmee is de methode volledig. De thema's zijn gebaseerd op de belevingswereld van peuters en kleuters.

In het geval van *Bas in de klas* worden er negen ontwikkelingsgebieden aangepakt, namelijk: sociaal-emotionele ontwikkeling, spel, taalontwikkeling, rekenen/wiskunde, sensomotorische en motorische ontwikkeling, muziek, creatief/handvaardigheid, wetenschap/technologie en burgerschap. Bijna elk van deze ontwikkelingsgebieden bevat in de handleiding een aantal doelen die gebaseerd zijn op de SLO-doelen (zie hieronder).

SLO-doelen

Sociaal-emotionele ontwikkeling:

- Het omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van zichzelf
- Het omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van de ander
- Het opdoen van succeservaringen
- Omgaan met de ander en leren samenwerken
- Zelfstandigheid

Taalontwikkeling:

- Woordenschat uitbreiden
- Begrijpend luisteren
- Spreken en gesprekken voeren
- Kansen grijpen en kansen creëren
- Lezen en schrijven
- Voorlezen

Rekenen:

- Getalbegrip
- Bewerkingen
- Vergelijken en ordenen, verkennen van getalsmatige verhoudingen, redeneren over verhoudingen
- Gebruiken en construeren van staafdiagram/beelddiagram, aflezen van informatie
- Meten
- Meetkunde

Muziek:

- Het creatieve proces bij muziek
- Luisteren naar muziek
- Kennismaken met klank, vorm en notatie van muziek
- Muziek maken
- Reflecteren op muziek van zichzelf en anderen

Creatief/handvaardigheid:

- Het creatieve proces bij beeldend werk
- Kijken naar en praten over beelden
- Kennismaken met beeldaspecten, materialen en technieken
- Maken van beeldend werk
- Reflecteren op beeldend werk van zichzelf en de ander

Wetenschap & Technologie:

- Antwoorden op vragen en oplossingen voor problemen zoeken
- Samen/zelfstandig en planmatig en taakgericht werken
- Vindingrijkheid en (digitale) vaardigheden gebruiken
- Reflecteren en kritisch zijn

Burgerschap:

- Kerndoel 34: De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen
- Kerndoel 35: De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer.
- Kerndoel 37: Leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
- Kerndoel 39: De leerlingen leren met zorg omgaan met het milieu.
- Kerndoel 47: De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland.
- Kerndoel 51: De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen zoals aanwezig in ons cultureel erfgoed.

Verantwoording

Centrumgerichte aanpak

Bas in de klas is een centrumgericht programma, wat inhoudt dat het een doorgaande lijn betreft van de peuterspeelzaal/voorschool/ kinderdagverblijf tot en met groep 2 van de basisschool en zich specifiek richt op het verminderen van achterstanden. Om achterstanden te voorkomen is het cruciaal om op jonge leeftijd (bij voorkeur voor het derde levensjaar) in te grijpen (Leseman, 2007).

Specifieke werkzame ingrediënten voor een centrumgericht programma zijn (Mutsaers e.a., 2013):

- Een adequate pedagogisch-didactische benadering;
- Gerichtheid op meerdere ontwikkelingsdomeinen;
- Intensiteit van minimaal drie - liever vier - dagdelen per week;
- Doorgaande lijn van voor- naar voerschoolse periode;
- Kleine groepen en dubbele bezetting;
- Ouderbetrokkenheid.

Bas in de klas heeft een doorgaande lijn van de peuterspeelzaal naar het basisonderwijs, gaat uit van minimaal vier dagdelen per week aanwezigheid, maakt indien mogelijk gebruik van kleine groepen met twee pedagogisch medewerkers/leerkrachten op een groep, is gericht op alle ontwikkelingsgebieden van kinderen, betreft ouders bij het programma, onder andere door suggesties in de nieuwsbrieven, en kent een onderbouwde pedagogisch-didactische benadering.

Pedagogisch-didactische benadering

Er zijn sterke aanwijzingen om aan te nemen dat kinderen uit gezinnen met grotere achterstand (lage sociaal- economische status, lage opleiding, niet-Westerse achtergrond) meer profiteren van VVE dan andere kinderen (d.w.z. meer vooruitgang boeken op taal, rekenen, aandacht, sociaal-emotioneel) (Leseman, 2017).

Daarbij is *Bas in de klas* ook zeer geschikt voor heterogene groepen. Het richt zich namelijk niet alleen op kinderen met achterstanden, maar in tweede instantie ook op kinderen met een voorsprong. Door deze kinderen met elkaar samen te laten werken leren ze van elkaar en zal dit bij zwakke leerlingen leiden tot betere schoolprestaties (Van Rooijen & Zoon, 2012; De Haan e.a., 2013; De Haan, 2015). Om deze achterstanden zoveel mogelijk weg te werken is gestreefd naar een aanbod met een theoretische achtergrond waarvan bewezen is dat die voor risicoleerlingen en gemiddelde leerlingen de beste resultaten boeken:

Bas in de klas is inhoudelijk gebaseerd op de ontwikkelingstheorie van Vygotsky. Volgens deze theorie hangen de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen vooral samen met de interactie tussen het kind en zijn sociale omgeving. Dat wil niet zeggen dat persoonsgebonden kenmerken, zoals fysieke en biologische eigenschappen, geen invloed hebben op het ontwikkelingsverloop. De effecten hiervan op de ontwikkeling worden echter in belangrijke mate bepaald door de manier waarop de omgeving met die kwaliteiten omgaat. Het door Vygotsky benadrukte belang van de kwaliteit van de interactie met de sociale omgeving voor de kinderlijke ontwikkeling impliceert een doelgerichte bijdrage van volwassenen om onderwijsachterstanden te voorkomen dan wel te bestrijden. Voor Vygotsky wordt het ontwikkelingspotentieel van een individu gekarakteriseerd door de zone van naaste ontwikkeling. Dit is niet zozeer een eigenschap van het individu, maar een kenmerk van de opvoedings- of onderwijsomgeving. Een sociale omgeving functioneert als een zone van naaste ontwikkeling als een kind in en door het participeren in deze omgeving een volgende stap in zijn ontwikkeling kan zetten. De leidsters en leerkrachten brengen kinderen opzettelijk in aanraking met nieuwe ervaringen en met nieuwe handelingsmogelijkheden. Zij helpen kinderen bij activiteiten die ze graag willen doen maar nog niet volledig zelfstandig kunnen uitvoeren.

Om kinderen op deze manier naar een volgende stap in hun ontwikkeling toe te kunnen leiden, moeten de leidsters en leerkrachten vooruitlopen op de kinderlijke ontwikkeling. Een ontwikkelingsgerichte houding betekent vooruitkijken, kinderen een stap voor zijn. Een zone van naaste ontwikkeling wordt gecreëerd door aan te sluiten bij de actuele vaardigheden en interesses van de kinderen zelf. Kinderen hebben op verschillende momenten in hun ontwikkeling een grote voorkeur voor bepaalde activiteiten, die tevens een leidende rol hebben in het totale ontwikkelingsproces.

Bas in de klas is, naast de theorie van Vygotsky, ook gebaseerd op de cognitieve theorieën vanuit het Expliciete Directe Instructie (EDI) model (Schmeier, 2019), omdat deze instructie gericht is op het behalen van specifieke leerlingresultaten. Daarnaast is een kenmerk van dit model dat kinderen er in minder tijd meer door leren. Het uitgangspunt is dat er momenten in het onderwijsleerproces zijn waarop de kennis, inzichten en vaardigheden die binnen een cultuur of context als betekenisvol en functioneel worden beschouwd, het best doelgericht aan de kinderen kunnen worden onderwezen. De leerkracht bepaalt wat de kinderen zullen leren (de doelen van het onderwijs), hoe de kinderen dit zullen leren (de middelen of de strategieën om de doelen te bereiken), of de kinderen geleerd hebben wat ze moeten leren (het bepalen van de leerresultaten) en welke feedback kinderen krijgen op hun vorderingen. Hieronder vallen de activiteiten als instrueren, uitleggen, voordoen, doceren, overdragen, presenteren, demonstreren, corrigeren, aanwijzingen geven, feedback geven en overhoren. Dit model is expliciet ontwikkeld voor het werken met risicoleerlingen, wat bijvoorbeeld terug te vinden is in het hardop denkend onderwijzen van aanpakken en strategieën. Dit vraagt interactievaardigheden van de leerkracht, zoals het structureren en grenzen stellen, praten en uitleggen, begeleiden van interacties tussen de kinderen, respect voor autonomie. Hier wordt in de training ook expliciet aandacht aan besteed.

Hierdoor is de volgende activiteitenopzet/lesopzet ontstaan:

1. Iedere les/activiteit wordt gestart met het bepalen van het lesdoel. Deze zijn concreet en controleerbaar. Bij kleuters wordt dit ook expliciet verwoord naar de kinderen toe. Onderzoek laat zien dat de leerprestaties verbeteren als kinderen weten wat zij gaan leren in een les of tijdens een activiteit (Althoff e.a., 2007). Bij de peuters weten de pedagogisch medewerkers welke doelen bij de desbetreffende les behandeld worden, maar worden niet expliciet verwoord naar de peuters toe.
2. Na het bepalen van het lesdoel volgt de introductie/het instapkaartje, waarin het uitgangspunt van de les centraal staat en de voorkennis geactiveerd wordt. Onderzoekers hebben aangetoond dat het activeren van voorkennis bijdraagt aan beter leren (Marzano, Pickering & Pollock, 2001). Als voorkennis van leerlingen wordt geactiveerd, is het voor hen eenvoudiger om zich nieuwe leerstof eigen te maken. De hersenen zijn voortdurend op zoek naar betekenis en verbindingen die kunnen worden gelegd. Ze kunnen nieuwe leerstof beter integreren als er reeds aanwezige kennis wordt geactiveerd waarmee het kan worden verbonden (Schmeier, 2019).
3. Na de introductie geeft de leerkracht instructie en (begeleide) inoefening. De leerprestaties verbeteren als pedagogisch medewerkers/leerkrachten naast uitleggen gebruik maken van hardop denken en voordoen (Willingham, 2006). Dit modellen laat kinderen zien en horen hoe een probleem aangepakt kan worden, tegen welke zaken aangelopen kan worden en hoe er vervolgens mee omgegaan kan worden. De pedagogisch medewerker/leerkracht laat zien welke kennis en vaardigheden hij kiest om de opdracht aan te pakken. Dit is een voorbeeld van metacognitief denken (Schmeier, 2019). De inoefening is de fase van 'wij doen het samen' en krijgen de kinderen de verantwoordelijkheid om zelfstandig toe te passen.

4. Het primaire doel van zelfstandige verwerking is om de kinderen tijd en herhaling te bieden, zodat zij zich de inhoud van het lesdoel goed eigen kunnen maken (Schmeier, 2019).
5. De les/activiteit wordt afgesloten met een reflectie/terugblik in de kring door middel van een gesprekje tussen de pedagogisch medewerker/leerkracht en de kinderen. De pedagogisch medewerker/leerkracht gaat hiermee na: Is het doel van de activiteit/les behaald? De lesafsluiting geeft de mogelijkheid om te ontdekken of er kinderen zijn die extra instructie nodig hebben.

Dit vraagt op alle momenten om actieve betrokkenheid van de kinderen. Het maakt gebruik van wat de kinderen al weten en verhoogt hiermee de intrinsieke motivatie. De betrokkenheid van de kinderen wordt versterkt door een actieve participatie. Dit model werkt stap voor stap toe naar zelfstandige toepassing door de kinderen, waardoor ze beter in staat zijn verantwoordelijkheid te dragen voor de bijgebrachte kennis en vaardigheden. Onderzoek uit de hele wereld ondersteunt het belang van expliciete instructie. Een analyse van Adams en Carnine (2003) laat voor expliciete instructie een effectgrootte van 0.93 zien, wat erg groot is. Opgemerkt moet worden dat dit onderzoek niet in een voorschoolse of vroegschoolse setting is uitgevoerd. Ook de meta-analyse van John Hattie (2009) in *Visible Learning* toont dat directe instructie een effectgrootte van 0.59 heeft, hetgeen een effect is waarvan kinderen profiteren. In de meta-analyse van Duke University (2019) die door van der Grift (2021) behandeld wordt, blijkt dat spelenderwijs leren niet altijd even effectief is. Het ondersteunen van het spelend leren van het kind of een groepje kinderen moet op de goede momenten met instructie en 'scaffolding' (tijdelijke adaptieve steun van de leerkracht, dus aangepast aan het niveau van de leerling, op maat) worden ondersteund.

Verder blijkt dat expliciete instructie vooral effectief is voor kinderen die problemen met leren hebben. Onderzoek ondersteunt het belang van EDI en dan in het bijzonder bij de aanwezigheid van risicoleerlingen. De betere resultaten van de benadering middels dit model ontstaan, omdat er meer structuur, meer ondersteuning en meer systematische instructie wordt geboden.

Hoe verhoudt zich het directe instructiemodel ten opzichte van het feit dat jonge kinderen vooral spelenderwijs leren? Juist daarom zijn interactie en een rijke leeromgeving die door het directe instructiemodel geboden worden zo belangrijk. De ontwikkelingspsychologie maakt duidelijk hoe peuters/kleuters leren:

- Manipulerend
- Vanuit een intense betrokkenheid willen kleuters zelf ontdekken. Dat levert inzicht en kennis op.
- Via rollenspel en vrij spel
- Tijdens het spel komen peuters/kleuters allerlei problemen tegen waar ze met andere kinderen over denken en praten
- Door interactie en actief handelen in kleine groepen (in wisselende samenstellingen en situaties) (CPS, A. Bouwman, 2018).

Het EDI-model is een richtlijn die zoveel als mogelijk toegepast wordt binnen de activiteiten, in spelvorm, om een omgeving te scheppen waarin de kinderen op speelse wijze de gelegenheid krijgen zich op hun eigen niveau en tempo te ontwikkelen. Jonge kinderen zijn hierbij gebaat bij creatieve, kind-volgende leerkrachten. De jonge-kind-didactiek dient op spelontwikkeling gericht te zijn, waarbij alle spelvormen aan boe komen. Zo kunnen kinderen de competenties die ze hebben ten aanzien van taal, denken, motorische ontwikkeling en sociaal-emotionele ontwikkeling maximaal ontplooiën (Goorhuis-Brouwer, 2015).

Binnen *Bas in de klas* is de directe instructie vaak gecombineerd met een spelletje of een andere leuke activiteit, waardoor het de kinderen aanspreekt en niet vervelend wordt gevonden. Naarmate de lessen van peuters naar groep 1 en naar groep 2 gaan, wordt de structuur van directe instructie wel duidelijker. Dan wordt er vaker aan de leerlingen teruggekoppeld wat ze van de opdracht/activiteit kunnen leren en ook wordt er meer aandacht besteed aan het doorpraten over het onderwerp. Ook is er vaker te zien dat kinderen in groepjes aan het werk gaan na de instructie; bij de peuters en in groep 1 ook nog wel, maar gaan de kinderen toch meer met leerkrachten activiteiten/verwerkingsopdrachten doen. Zelfs de spel-/gymlessen zijn volgens de directe instructie opgebouwd. Ook al is het voornamelijk een spel, er zit wel een systeem in de les waardoor de leerlingen ook zelf dingen mogen proberen na aanwijzingen van de leerkracht. Dit hoort bij directe instructie.

Gebruik van het EDI model in de voorschool:

Hoewel het EDI-model niet is ontwikkeld voor de leeftijdscategorie van peuters en kleuters, volgt *Bas in de Klas* wel zoveel mogelijk de stappen van dit model. Het gaat dan met name om de onderdelen: inleiden, voordoen en leerlingen laten nadoen. Naar impact op peuters is meer onderzoek gedaan dan naar de impact van interventies op kleuters. Het betreft meestal onderzoek naar de effecten van voorschoolse educatie. Uit vergelijkingen tussen een groep peuters die een vorm van instructie aangeboden krijgen en een groep peuters die vrij mogen spelen, blijkt instructie – zowel op taal- als op rekenvaardigheid – een positievere invloed te hebben dan vrij spelen. Het is wel belangrijk dat de instructie geïntegreerd wordt met het spel en aansluit bij het thema. De kinderen moeten niet steeds uit het vrije spel worden gehaald, maar er moet zoveel mogelijk op een natuurlijke manier naar verbinding worden gezocht met het spel van het kind. Tijdens de training wordt daar ook aandacht aan besteed. Kinderen krijgen mooie spelsuggesties aangereikt, bijvoorbeeld voor het spel in de themahoek. Taalzwakke kinderen hebben vaak nog arm spel, maar door de instructies kan dat positief veranderen. Het zelfvertrouwen van een kind kan door de extra instructie zeer groeien. Het kind kan dan vaak beter meedoen in de kring, omdat het net daarvoor geleerd heeft hoe iets heet, werkt et cetera. Het is belangrijk dat de instructie niet te lang duurt, omdat de spanningsboog vaak nog kort is. Als de betrokkenheid gaat ontbreken, heeft het weinig zin meer. Het is belangrijk om aan te sluiten bij de zone van de naaste ontwikkeling (Van de Grift, 2021; Beekhoven, 2020).

Inhoud, werkvormen en opbouw van ieder ontwikkelgebied

Dit model wordt in alle ontwikkelgebieden gebruikt. Het type werkvormen wordt hieronder beschreven:

1. Taal:

Het Pre-COOL-onderzoek (Leseman & Veen 2016) laat zien dat vrijwel alle kinderen die aan een voorschoolse voorziening deelnemen, vooruit gaan in hun ontwikkeling. Kinderen uit de doelgroep van VVE gaan echter significant meer vooruit. Wat betreft woordenschat wordt de helft tot twee derde van de achterstand ingelopen.

Woordenschat heeft hierdoor een grote plaats gekregen binnen *Bas in de klas*.

- De 10-15 aangeboden woordenschatwoorden per week, uit de WAK-lijst, worden vanuit de context aangeboden. Drie denkactiviteiten hebben invloed op het leren van woorden: labelen, categoriseren en netwerken. Labelen houdt in dat een kind door een volwassene leert dat klankcombinaties horen bij een voorwerp. Woorden die bij elkaar horen, gaan ze uit zichzelf bij elkaar plaatsen/groeperen (categoriseren). Woorden worden in het lexicon opgeslagen in netwerken. Kinderen leggen uit zichzelf netwerken aan die onderling met elkaar in verband staan om zo

de woorden goed te kunnen onthouden. De woordenschat in de kleutergroepen voorspelt het begrijpend lezen halverwege de basisschool (Snow, 2014). Aandacht voor het labelen is veelal onderdeel van de instructie bij de verschillende activiteiten waar de woordenschat aan bod komt. De denkactiviteiten Categoriseren en Netwerken komen meer spelenderwijs tot stand in de interactie tussen leerkracht / pedagogisch medewerker en tussen de kinderen onderling. (sociaal-constructivisme).

- Begrijpend luisteren/leesplezier: Er is in *Bas in de klas* veel aandacht voor prentenboeken. Deze kunnen gedurende de week diverse keren worden herhaald. Herhaald lezen is niet alleen belangrijk voor de taal-, maar ook voor de denkontwikkeling (Smits, 2017). Elke tekst wordt gelezen met een doel. Te denken valt aan het genieten van een verhaal, nieuwe kennis laten opdoen. Door vooraf het doel te vertellen wordt een kind geactiveerd. Hier wordt in de methode zowel vanuit het sociaal – constructivisme (kinderen laten genieten van een verhaal) als vanuit de instructie (kinderen activeren door in de instructie een duidelijk doel te formuleren voorafgaan aan de activiteit) aandacht aan gegeven.
- Gesprekken met kinderen: Kinderen leren goed communiceren in een taalrijke omgeving. Daarom is het van belang om kinderen uit een taalarm milieu zo vroeg mogelijk te stimuleren in de taalontwikkeling. Kinderen leren een taal niet alleen door te horen, maar ook door die taal zelf actief te gebruiken. Behalve het aanbieden van veel en goed taalaanbod is het van groot belang om kinderen aan te moedigen om veel te praten en daar feedback op te geven. Het stimuleren van de taalproductie van kinderen staat centraal in de aanpak van *Bas in de klas*. Door het toepassen van het direct-instructiemodel, ook bij de peuters in een voor hen aangepaste vorm (zie het onderdeel Verantwoording), met daarbij veel interactie, wordt de taalontwikkeling van kinderen gestimuleerd.

2.Rekenen:

Het rekenen is te onderscheiden in vier domeinen: getallen, verhoudingen, verbanden, meten en meetkunde. De rekenontwikkeling van kinderen wordt in *Bas in de klas* gestimuleerd door rekenactiviteiten volgens de uitgangspunten van het SLO. Deze uitgangspunten zijn terug te vinden in de thematische activiteiten (in de themahoek (meer spelenderwijs leren), middels een werkblad aan de tafel (meer gericht op directe instructie), in tweetallen in de grote kring), waarbij veel interacties uitgeschreven zijn. Als op deze manier lesgegeven wordt, zullen de gestelde doelen bereikt kunnen worden. Van de Rijt (2009) geeft aan dat veel rekenproblemen zijn terug te voeren op onvoldoende ontwikkeld getalbegrip in de kleuterjaren. Kinderen met zo'n achterstand hebben volgens hem behoefte aan een persoonlijke instructie, waarbij ook aandacht is voor de executieve functies zodat kinderen leren hoe ze rekenproblemen moeten aanpakken (Kroesbergen e.a., 2009).

Waar nodig worden binnen bepaalde activiteiten de stapjes kleiner gemaakt. Ook vindt er zowel auditieve als visuele ondersteuning plaats. Op deze manier leren kinderen ook *hoe* ze rekenactiviteiten kunnen aanpakken. Ze maken dan gebruik van executieve functies en het gebruik hiervan is belangrijk om ook in latere jaren op de juiste manier te rekenen (Kroesbergen, Van der Ven, Kolkman, Van Luit & Leseman, 2009). In de uitwerking van de activiteiten is het ook van belang dat de leerkracht/leidster met concrete voorwerpen werkt omdat het jonge kind nog niet abstract denkt. Om naar het abstracte niveau toe te werken, is het van belang dat er bij de activiteiten aandacht is voor de representatie/schematisering van de meetresultaten en ontdekkingen.

3. Sociale Vaardigheid:

Binnen *Bas in de klas* wordt aandacht besteed aan de sociaal-emotionele ontwikkeling vanuit de pedagogische uitgangspunten waarbinnen een veilige relatie, structuur en grenzen centraal staan. Daarnaast wordt ervan uitgegaan dat de ontwikkeling van een kind begint wanneer hij zelfvertrouwen heeft, emotioneel vrij is en nieuwsgierig is. De activiteiten op dit gebied zijn veelal gericht op spelenderwijs leren.

Kinderen die in de peuterdagopvang blijf geven van positieve contacten met leeftijdgenootjes laten enkele jaren later dat sociaal competente gedrag ook zien als zij in het basisonderwijs zitten (Jones et al. 2015; Blair 2018). Daarentegen hebben de weinig sociaal vaardige kinderen meer problemen, zowel in het aangaan van positieve relaties als in hun gedragingen. Sociale incompetentie heeft veel negatieve gevolgen (Brownell 2008; Moffit e.a. 2011). Behalve het gemis aan vrienden is vastgesteld dat kinderen met onvoldoende sociale vaardigheden veel gedragsproblemen geven, uiteenlopend van agressie tot angst en van alcoholverslaving tot delinquentie. Daarom wordt binnen *Bas in de klas* veel aandacht besteed aan betekenisvolle spelactiviteiten, bijvoorbeeld in de themahoek. Door het spelen, leren kinderen zich als persoon ontwikkelen. In het spel komen alle ontwikkelingsgebieden aan de orde.

De pedagogisch medewerker/leerkracht maakt gebruik van de interactievaardigheden (ontwikkeld door het NCKO, Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek (2011)): sensitieve responsiviteit (emotionele ondersteuning), praten en uitleg geven, het begeleiden van interacties tussen kinderen, ontwikkelingsstimulering en respect tonen voor de autonomie van het kind.

4. Motoriek/spel en beweging/handvaardigheid:

De basis voor een goede motorische ontwikkeling wordt al heel jong gelegd. Hoe jonger iemand met beweging bezig is, hoe meer impact het bewegen heeft op alle ontwikkelingsdomeinen. Door veel, veelzijdig en gevarieerd te bewegen, leren kinderen hoe ze hun lichaam kunnen gebruiken en motorisch competent te worden en zich competent te voelen (Beenhakker e.a., 2016).

Er komt steeds meer wetenschappelijk bewijs dat fysieke activiteit ook het cognitief functioneren en de schoolprestaties positief kan beïnvloeden: kinderen die regelmatig bewegen, gaan effectiever met informatie om. Vaak kunnen ze deze informatie makkelijker filteren, zijn ze beter in staat snel te wisselen tussen taken en kunnen ze gemakkelijker beslissingen nemen. (Meijer e.a., 2016).

De (senso)motorische ontwikkeling krijgt daarom ook aandacht in *Bas in de klas*, geïntegreerd in de activiteiten, zowel bij spelen (bijvoorbeeld in de themahoek) en werken (handvaardigheid) in de klas als bij spel en beweging in de gymzaal en tijdens buitenspel.

5. Muziek:

Prof. Dr. Erik Scherder (2014) noemt dat neuroloog Gottfried Schlaug heeft aangetoond dat bij kinderen die muziek maken de verbindingsbalk tussen de beide hersenhelften groter wordt. Die hersenhelften gaan daardoor beter met elkaar communiceren. En dat is belangrijk. Zowel kinderen als volwassenen met een muzikaal getraind brein zijn beter in bepaalde (schoolse) vaardigheden zoals het schakelen tussen verschillende taken, het oplossen van problemen en het verwerken van informatie, dan kinderen en volwassenen zonder muziekachtergrond.

In *Bas in de klas* wordt bij muziek veel gezongen en zelf muziek gemaakt in de grote kring, daar horen ook bewegingen bij en het leren noteren van eigen muziek.

6. Handvaardigheid:

Voor jonge kinderen is beeldend vormgeven in eerste instantie een sensopathisch spel met materiaal. Zij genieten van het voelen aan verf, klei, zand en water en staan open voor toevallige ontdekkingen. Vanuit dit spel ontwikkelt zich een meer bewust vormgevingsproces, waarin zij ontdekken dat vormen betekenis kunnen hebben voor henzelf en voor anderen. Al werkende vertellen zij verhalen bij hun tekening en ontdekken zij dat bepaalde tekens kunnen verwijzen naar objecten uit de werkelijkheid. Hier wordt ook het gesprek over aangegaan in de grote kring als het eigen beeldend werk wordt besproken: Wat heb je gemaakt? Hoe heb je het gemaakt? Waarom heb je het zo gedaan? Het gaat dus niet in eerste instantie om het product, maar om het proces (SLO).

7. Spel:

Er is in *Bas in de klas* veel ruimte voor rollenspel. Rollenspel is een aspect van symbolisch spel en wordt als een zeer belangrijke fase in de spelontwikkeling van het jonge kind gezien, omdat zij in deze 'doen alsof'-fase imiteren en taal overnemen om het spel betekenis te geven. Als zij voldoende ervaring met het imiteren hebben opgedaan, ontstaat de behoefte om zelf vorm te geven aan de rol. Ze kunnen het 'doen alsof'-spel overzetten naar 'echt' (Bouwman, A. 2018) (CPS). De kinderen leren situaties vanuit het echt naspelen, om betekenisvolle onderwijsleersituaties te realiseren (Kienstra, 2011). Dit rollenspel vindt zowel klassikaal plaats, bij peuters vooral door voordoen-nadoen, als in de themahoek. Materialen om rollenspel te spelen liggen klaar in de themahoek en kunnen, op initiatief van de kinderen, worden uitgebreid. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het manipuleren met objecten, de losse rolgebonden handelingen en het spelen van kring- en regelspellen.

8. Wetenschap & Technologie:

Wetenschap & Technologie (W&T) is een nieuw fenomeen in de peuter- en kleutergroepen, waarbij kinderen houding, vaardigheden en kennis in samenhang kunnen ontwikkelen tijdens Onderzoeken(d) en Ontwerpen(d) Leren (OOL). W&T levert betekenisvolle contexten voor het ontwikkelen van basisvaardigheden taal en rekenen/wiskunde en 21^e-eeuwse vaardigheden.

Kinderen groeien op in een kennisintensieve, technologische omgeving. Om daarmee vertrouwd te raken, is het belangrijk dat zij hun leefwereld leren begrijpen en leren om erin te functioneren. Onderwijs in wetenschap en technologie biedt kinderen die mogelijkheid, omdat bij W&T-onderwijs hun interesse en nieuwsgierigheid naar hun leefwereld het vertrekpunt zijn. Het 'probleem', passend bij het thema, waarover nagedacht gaat worden, wordt geïntroduceerd in de grote kring en verder uitgewerkt in tweetallen of groepjes. Kinderen experimenteren zelf met de materialen. De reflectie vindt weer plaats in de grote kring, waarbij kinderen de gelegenheid krijgen hun bevindingen te delen (SLO).

9. Burgerschap:

Het doel van het aanbieden van Burgerschapsonderwijs bij zowel peuters als kleuters is dat kinderen leren deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan leveren (Bron, 2006). Hierbij komen zaken aan de orde als omgaan met

andere mensen, problemen oplossen en zingevingsvraagstukken. Deze worden ter sprake gebracht in de grote kring. De kinderen krijgen een opdracht mee (aan tafel een kaart voor een buurvrouw maken, buiten afval zoeken et cetera) en in de grote kring wordt de opgedane kennis besproken.

Tutoring

Tutoring is een op onderzoek gebaseerde gestructureerde methodiek die pedagogisch medewerkers/leerkrachten helpt tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van vooral zwakke leerlingen (Vernooy, 2015).

De tutoring richt zich op kinderen bij wie de ontwikkeling niet optimaal verloopt. Dit wordt bepaald op basis van de kennis die de leerkracht van het kind heeft. Als blijkt dat een kind op meerdere gebieden niet meekomt met het klassikale aanbod, is extra hulp nodig. De tutor voert voorafgaand aan de les/activiteit met die kinderen extra activiteiten uit, in de vorm van pre-teaching. Concreet houdt dit in dat, bijvoorbeeld bij het voorlezen van een prentenboek in de grote groep, de tutor het verhaal eerst doorneemt met het betreffende kind of groepje kinderen. Bij het aanbieden in de grote groep begrijpen de kinderen het verhaal dan beter en versterkt dit het leereffect bij de kinderen. Ook is er remedial teaching mogelijk, dit is herhaling van de lesstof na de aangeboden les, als blijkt dat een kind de lesstof niet of niet voldoende begrepen heeft.

Ouderbetrokkenheid

Bas in de klas vindt een goede samenwerking met ouders (of verzorgers) erg belangrijk. Uit onderzoek van Blok e.a. (2005) blijkt dat een combinatie van een centrumgericht programma met gezinsgerichte ondersteuning meer effect heeft dan centrumgerichte vve-programma's of gezinsgerichte programma's afzonderlijk.

Binnen *Bas in de klas* wordt aandacht besteed aan de doorgaande lijn tussen thuis en school door expliciete suggesties om materialen van thuis mee te nemen, zodat de kinderen ook thuis actief betrokken zijn op wat ze op school leren. Ook worden ouders uitgenodigd om deel te nemen aan activiteiten. Deelname van ouders is niet verplicht, wel wenselijk. Daarnaast kunnen ouders bij het programma betrokken worden door bijvoorbeeld thuis, samen met hun kind, activiteiten te doen die aansluiten bij wat het kind in de groep/klas heeft gedaan, ook hier worden suggesties voor gedaan in de handleiding.

De training van *Bas in de klas* bevat het onderdeel: betrekken van de ouders bij het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen.

In de handleiding van *Bas in de klas* voor leerkrachten / pedagogisch medewerkers staat vanaf pagina 38 een hele paragraaf over ouderbetrokkenheid. Eerst wordt besproken wat ouderbetrokkenheid inhoudt, wat het uitgangspunt daarin is, de punten die daarbij van belang zijn en ten slotte ook een stuk over de ouderbetrokkenheid in *Bas in de klas*. Elk thema is ook gericht op de ouderbetrokkenheid. Hierin wordt aangegeven hoe ouders betrokken kunnen worden bij de activiteiten in de groep. Dit kan zijn:

- De bijbehorende praatplaatboeken voor thuis met de ouderhandleidingen (Ik ben Bas; Bas, ga je mee en Bas, waar ga je heen). Deze kunnen los aangeschaft worden door ouders of school / opvang. De leerkrachten / pedagogisch medewerkers kunnen middels een nieuwsbrief informatie geven over het thema, activiteiten die de ouders thuis met de kinderen kunnen doen, liedjes, verhaaltjes, de woordenschat, vragen aan ouders om materialen mee te geven en dergelijke.

- Leerkrachten kunnen ouders uitnodigen om mee te gaan met een uitstapje, op het kinderdagverblijf/peuterspeelzaal of school mee te werken met een activiteit, zoals een taart bakken.
- Kindbesprekingen met ouders aan de hand van het leerlingvolgsysteem of het overdrachtsformulier
- De digitale spelletjes uit Bas in de klas/compleet zijn voor ouders beschikbaar in de licentie Bas in de klas/thuis. Daardoor kunnen de kinderen ook thuis oefenen met de spelletjes die speciaal ontwikkeld zijn om de reken- en taalontwikkeling van het jonge kind te stimuleren.

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering

- a) Tevredenheidsonderzoek *Doe meer met Bas*, uitgevoerd door Royal Jongbloed in 2019.
- b) Het tevredenheidsonderzoek dat is uitgevoerd bij de oude methode *Doe meer met Bas* had als doel inzicht te krijgen in de wensen van de gebruikers voor doorontwikkeling naar *Bas in de klas*. De enquête is uitgezet onder de ontvangers van de nieuwsbrieven van Groen Educatief en Bas Educatie, in totaal 8000 mailadressen. Van de geadresseerden hebben 130 mensen gereageerd. Dit komt neer op een percentage van 1,3%. In totaal werden er zeven vragen gesteld in de peiling. Deze vragen gingen onder andere over de gebruikte materialen, de waardering van het huidige aanbod en wat de gebruikers nog misten in het huidige aanbod. De eerste vijf vragen vormen de inhoud van de peiling, de laatste twee vragen waren puur administratief en daarom niet meegenomen in de resultatenanalyse.
- c) Uit het onderzoek blijkt dat het grootste deel van de respondenten nog met veel plezier met de materialen van Bas werkt. Didactisch en thematisch blijft de methode actueel. Wel dienden er een aantal stappen gezet te worden om de gedateerdheid van delen van de methode aan te passen. Daarbij moet gedacht worden aan de digitale update, de aanpassing van achterhaalde thema's en de uitbreiding naar aanpalende doelgroepen. In de loop van 2020 is de oude *Doe meer met Bas* aangepast naar *Bas in de klas*, waarbij deze punten zijn meegenomen. Zo is *Bas in de klas* volledig digitaal beschikbaar en is er qua lessen geen foliomateriaal meer, zijn de thema's aangepast zodat ze ook inhoudelijk actueel zijn, wordt aangesloten bij de SLO-doelen en is de nieuwe interventie geschikt voor 2/3-jarigen, 4/5-jarigen en 5/6-jarigen.

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten

Onderzoek [1]

- Algemene informatie

- Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. ja
- Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). ja
- Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. ja
- Er is een voormeting. nee
- Er is een nameting. ja
- Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie. nee

- Publicaties

a) De titel, auteurs en jaar van uitgave

- *Rapportage quick scan VVE-programma's*, Jepma, IJ., Praamstra, Rutten, S., Beekhoven, S. (2009).

b) Het type onderzoek, de meetinstrumenten, doelgroep en de omvang van het onderzoek en het responspercentage.

- In opdracht van het ministerie van OCW heeft Sardes een quick scan uitgevoerd naar VVE- programma's. De quick scan heeft betrekking op:
 - (a) het marktaandeel/gebruik van VVE- programma's in voorschoolse voorzieningen (peuterspeelzalen en kinderdagverblijven): Er worden in Nederland negen landelijk erkende¹ VVE-programma's gebruikt in voorschoolse voorzieningen (peuterspeelzalen en kinderdagverblijven). Dit zijn: (1) Piramide, (2) Ko-totaal (Puk & Ko), (3) Startbokken, (4) Kaleidoscoop, (5) Doe meer met Bas, (6) Speelplezier, (7) Sporen, (8) Boekenpret en (9) De Taallijn. De eerste zeven programma's staan bekend als integraal centrumgericht VVE-programma. De laatste twee zijn programma's voor taalstimulering en zijn niet meegenomen in het onderzoek.
 - (b) de beweegreden(en) van de keuze voor VVE-programma's
 - (c) de mate waarin deze VVE- programma's aandacht hebben voor vier onderscheiden ontwikkelingsdomeinen (taalontwikkeling en ontluikende geletterdheid, denkontwikkeling en ontluikend rekenen, motorische en creatieve ontwikkeling en persoonlijke en sociaal-emotionele ontwikkeling)
 - (d) de invoeringskosten van deze VVE-programma's.

Tegen deze achtergrond is de quick scan VVE-programma's opgezet. De quick scan geeft antwoord op de volgende vragen:

1. Welke VVE-programma's worden gebruikt in Nederland en welk marktaandeel hebben de programma's?
2. Wat zijn de beweegredenen voor de keuze voor het gebruik van een bepaald programma?
3. Welk deel van de VVE-programma's die (landelijk) gebruikt worden is opgenomen in de databank Effectieve Jeugdinterventies?
- 4a. Welk deel van de VVE-programma's beslaan de ontwikkelingsgebieden (1) taalontwikkeling en ontluikende geletterdheid, (2) denkontwikkeling en ontluikend rekenen, (3) motorische en creatieve ontwikkeling en 4) persoonlijke en sociaal-emotionele ontwikkeling?
- 4b. Welke VVE-programma's beslaan niet de vier genoemde ontwikkelingsgebieden? Wat ontbreekt er per programma? Wat is het (gezamenlijke en aparte) marktaandeel (percentage) van deze programma's?
5. Van de VVE-programma's die wel aan de voorwaarden voldoen, wat zijn de aanschafkosten van deze programma's (inclusief of exclusief een opleidingstraject dat aan het programma is verbonden)?

c) Een samenvatting van de meest relevante uitkomsten met betrekking tot het modelgetrouw uitvoeren van de interventie, de mate waarin de veronderstelde werkzame elementen daadwerkelijk zijn uitgevoerd, de gevonden effecten (inclusief effect size; zowel positieve, negatieve, als nulresultaten moeten worden vermeld), het bereik van de interventie en -indien beschikbaar- de door de doelgroep ervaren effectiviteit.

1. Het marktaandeel van *Doe meer met Bas* bedraagt 8 procent.
2. De belangrijkste beweegreden is het aansluiten bij het VVE-programma dat in naburige voor- en vroegschoolse instellingen wordt toegepast.

3. *Doe meer met Bas* is niet opgenomen in de databank Effectieve Jeugdinterventies.

4. In *Doe meer met Bas* is volledige aandacht voor de Taalontwikkeling en voor Rekenen. Voor motoriek en sociaal emotionele ontwikkeling is in geringe mate aandacht. Geconcludeerd wordt dat er zeven VVE-programma's zijn die aan de voorwaarde voldoen dat ze in meer of mindere mate aandacht hebben voor de vier onderscheiden ontwikkelingsdomeinen. Hier valt *Doe meer met Bas* ook onder.

5. De kosten voor *Doe meer met Bas* bedragen €8000.

Onderzoek [2]

- Algemene informatie

- Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. ja
- Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). ja
- Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. ja
- Er is een voormeting. ja
- Er is een nameting. ja
- Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie. nee

- Publicaties

a) De titel, auteurs en jaar van uitgave

- *Effectiviteit van 'Bas', onderzoek naar de effectiviteit van de woordenschatdidactiek in onderwijsmethode Bas na aanpassing aan de Taallijn VVE*, D. Stolwijk, Expertisecentrum Nederlands, Radboud Universiteit Nijmegen, 2005.

b) Het type onderzoek, de meetinstrumenten, doelgroep en de omvang van het onderzoek en het responspercentage.

- Het onderzoek naar de effectiviteit van de woordenschatdidactiek in de onderwijsmethode na aanpassing aan de Taallijn is een doctoraalscriptie, waarbij zowel schriftelijke vragenlijsten als mondelinge interviews afgenomen zijn, in een tijdsbestek van een jaar in 2005. Voor de uitvoering zijn twee basisscholen benaderd, waarbij gekeken is naar een leerlingpopulatie met dezelfde kenmerken. De ene basisschool met twee klassen was de controlegroep die de methode *Ik ben Bas* heeft uitgevoerd. De andere basisschool met twee klassen was de experimentele groep die de methode met de aanvullingen van *Doe meer met Bas* heeft uitgevoerd. Beide groepen waren homogene kleuterklassen met kinderen van zowel groep 1 als 2 van de basisschool. Bij de kinderen van groep 2 werden metingen verricht. De experimentele groep telde 22 kinderen, de controlegroep telde 20 kinderen. Beide groepen bestonden voor 50% uit jongens en voor 50% uit meisjes. In totaal werkten vijf leerkrachten mee aan het onderzoek. Bij alle kinderen werd in de voor- en nameting eenzelfde toets afgenomen, namelijk de zogenaamde TAK-toets. Van deze toets zijn de onderdelen passieve en actieve woordenschat afgenomen. Vervolgens kregen de kinderen in de voormeting ook een zelfgeconstrueerde woordenschattest voorgelegd om te bepalen welke woorden de kinderen passief of actief beheersten. In de nameting kregen alle kinderen van de onderzoeksgroep dezelfde woordenschattest voorgelegd om te bepalen welke woorden zij passief en/of actief extra hadden geleerd van het aanbod van het thema.

- c) Een samenvatting van de meest relevante uitkomsten met betrekking tot het modelgetrouw uitvoeren van de interventie, de mate waarin de veronderstelde werkzame elementen daadwerkelijk zijn uitgevoerd, de gevonden effecten (inclusief effect size; zowel positieve, negatieve, als nulresultaten moeten worden vermeld), het bereik van de interventie en -indien beschikbaar- de door de doelgroep ervaren effectiviteit.
- Er is een scriptieonderzoek uitgevoerd door Stolwijk (2005). Dit onderzoek toonde aan dat kleuters na het deelnemen aan een thema van *Doe meer met Bas* beschikten over een grotere woordenschat dan kleuters die het 'oude' Bas-programma hadden gevolgd (waarin nog niet de *Taallijn VVE* was geïntegreerd). In het onderzoek werden ook leerkrachten bevraagd over hun ervaringen met het programma. Het gaat hierbij om de mening van slechts enkele leerkrachten (twee à drie). Zij bleken erg enthousiast over het programma. De kinderen zijn volgens de leerkrachten geboeid en zitten vol ideeën bij het uitgevoerde thema. De activiteiten zijn erg uitgebreid, maar spreken de kinderen aan en zijn zeer leerzaam. Verder hebben de leerkrachten het idee dat de aangereikte woorden steeds beter beklijven bij de kinderen naarmate ze verder werken met het thema. In het onderzoek van Stolwijk wordt daarnaast een kleinschalig enquêteonderzoek beschreven dat in Staphorst werd uitgevoerd onder enkele leerkrachten en leidsters die met *Doe meer met Bas* werkten. Zij vinden de methode goed te gebruiken voor de taal- en denkontwikkeling. Ook waarderen zij de veelheid aan activiteiten op verschillende ontwikkelingsgebieden. De (twee) leidsters van de peuterspeelzalen vinden de activiteiten wel erg uitgebreid en zouden deze liever korter willen. Verder vinden de gebruikers de map aantrekkelijk en gemakkelijk in het gebruik. De map is duidelijk en geeft voldoende houvast bij de uitvoering van het programma.
- In beide onderzoeken werd slechts een klein deel of een variant van het totale *Doe meer met Bas* programma uitgevoerd en onderzocht. Bovendien betrof het kleine onderzoeksgroepen met uitsluitend kleuters en werd alleen het effect op woordenschat onderzocht.

Onderzoek [3] – Enquête onder gebruikers

- Algemene informatie
 - Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. ja
 - Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). ja
 - Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. ja
 - Er is een voormeting. nee
 - Er is een nameting. nee
 - Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie. nee
- Publicaties
 - a) De titel, auteurs en jaar van uitgave
 - n.v.t.
 - b) Het type onderzoek, de meetinstrumenten, doelgroep en de omvang van het onderzoek en het responspercentage.
 - Enquête via Survey Monkey onder gebruikers

- Doelgroep waren de huidige gebruikers van de digitale methode *Bas in de klas*
 - Er zijn ca 100 gebruikers aangeschreven, 30 hiervan hebben de enquête ingevuld
- c) Een samenvatting van de meest relevante uitkomsten met betrekking tot het modelgetrouw uitvoeren van de interventie, de mate waarin de veronderstelde werkzame elementen daadwerkelijk zijn uitgevoerd, de gevonden effecten (inclusief effect size; zowel positieve, negatieve, als nulresultaten moeten worden vermeld), het bereik van de interventie en -indien beschikbaar- de door de doelgroep ervaren effectiviteit.
- 83% van de respondenten gebruikt *Bas in de klas* in een voorschoolse setting, 10% gebruikt het in de vroegschool en 7% bij beide.
 - 27% van de respondenten gebruikt de methode een jaar of korter, 30% gebruikt de methode 2 tot 5 jaar, 20% tussen de 5 en 10 jaar en 23% gebruikt de methode al meer dan 10 jaar.
 - Het gemiddelde rapportcijfer dat gebruikers geven is 7,6.
 - 50% gebruikte voorheen *Doe meer met bas*, 50% gebruikt *Bas in de klas* sinds het digitaal is. Van de 'oude' gebruikers vindt 43% *Bas in de klas* effectiever dan de voorloper *Doe meer met bas*, de overige 'oude' gebruikers geeft hier geen antwoord op.
 - 57% van de gebruikers gebruikt *Bas in de klas* zowel in een klassikale setting als in kleine groepen voor kinderen met een achterstand, 30% alleen klassikaal en 13% alleen in de kleine kring of één-op-één met een tutor.
 - De verschillende elementen van *Bas in de klas* worden gebruikt:
 - Prentenboeken (43% - rapportcijfer gemiddeld 8,4)
 - Grote prentenboeken met bijbehorende handleidingen (70% - 8,3)
 - Leerlingvolgsysteem (23% - 7.6)
 - Spelletjes (80% - 8.2)
 - Thema's (47% - 8,1)
 - Praatplaten (73% - 8,9)
 - De gebruikers zijn zowel scholen met weinig kinderen met een achterstand (14 stuks) als scholen met veel kinderen met een achterstand (12 stuks), en een tweetal SO scholen.
 - 41% zet *Bas in de klas* in uitsluitend voor achterstandskinderen, 31% gebruikt het voor alle kinderen, 28% zet het voor beide in.
 - Stellingen:
 - *Bas in de klas* biedt me de juiste instrumenten om achterstanden bij mijn leerlingen te verminderen – 90% antwoord neutraal tot positief
 - *Bas in de klas* biedt me voldoende instrumenten om achterstanden bij mijn leerlingen te verminderen – 83% neutraal tot positief
 - Ik kan de verschillende lessen van *Bas in de klas* op een effectieve manier in mijn klas / groep inzetten - 83% neutraal tot zeer positief
 - Ik volg de aangegeven volgorde en lesopbouw van *Bas in de klas* – 50% neutraal tot zeer positief
 - Kinderen uit mijn klas/groep die een achterstand hebben, zijn gebaat bij de lessen van *Bas in de klas* - 80% neutraal tot zeer positief

Onderzoek [4]

- Algemene informatie

- Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. ja
- Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). ja
- Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. nee
- Er is een voormeting. nee
- Er is een nameting. nee
- Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie. nee

- Publicaties

a) De titel, auteurs en jaar van uitgave

- *Effectiviteitsanalyse "Bas in de Klas"*, Maxime van Gils, Tim Hochstenbach, Rick de Graaff, Maarten van Gent, Pedagogische Praktijkontwikkeling, Onderzoek en Beleid, Universiteit Utrecht, 2021

b) Het type onderzoek, de meetinstrumenten, doelgroep en de omvang van het onderzoek en het responspercentage.

- Voor de analyse zijn verschillende documenten bekeken, waaronder de algemene handleiding (Ah) uit 2020. Hierin staat achtergrondinformatie zoals de inhoud van de interventie, een probleemanalyse, de uitgangspunten van de interventie, de gewenste beïnvloede ontwikkelingsgebieden en informatie voor de implementatie. Doordat er veel informatie uit deze handleiding te halen is, wordt deze als één van de primaire bronnen gebruikt. Daarnaast is het Werkblad beschrijving interventie uit 2020 (Wb) gebruikt als extra informatie voor de doelgroep, het onderzoek, het doel en de theoretische achtergrond. In dit werkblad staat onder andere de opzet en aanpak van de interventie beschreven, dit geeft informatie over het implementatie protocol. Aanvullend wordt in dit werkblad gesproken de kwaliteitsbewaking, deze informatie wordt gebruikt voor het evaluatieplan. Beide documenten zijn de leidraad van deze analyse en bevatten inhoudelijk de meeste informatie. Als aanvulling voor de doelen van de interventie is gebruik gemaakt van Doelenmatrix (Dm), waarin mijlpalen in de vooruitgang van de interventie staan. Ook wordt de thesis (Th) van Stolwijk uit 2005, voor onderzoek naar de effectiviteit van het taalcurriculum gebruikt. Tot slot is er gebruik gemaakt van tevredenheidonderzoek (To) uit 2020, waarin de interventie onderzocht werd door middel van een peiling wat betreft de ervaringen van gebruikers. Hierin zijn concrete verbeterpunten weergegeven en de behoeftes vanuit de praktijk.

- Zoals al eerder is benoemd wordt de interventie geanalyseerd op effectiviteitspotentie, hierbij draait het om het inschatten van de effectiviteit aan de hand van theoretische uitgangspunten (Baar et al., 2007). Met als gevolg dat een interventie zich eventueel kan ontwikkelen als evidence-based interventie. Een interventie is evidence-based wanneer het beeld van de werkzaamheid is gebaseerd op kennis over wat werkt. Deze kennis bestaat voornamelijk uit wetenschappelijk onderzoek, ervaringskennis van praktijkwerkers en informatie vanuit de gebruikers. Het toepassen van evidence-based interventies leidt tot effectievere zorg (Van Yperen, Veerman & Bijl, 2017). Daarnaast kan men op deze manier duidelijk aangeven gebaseerd te zijn op feitelijke kennis en betrouwbare resultaten. Een samenvatting van de meest relevante uitkomsten met betrekking tot het modelgetrouw uitvoeren van de interventie, de mate waarin de veronderstelde werkzame elementen daadwerkelijk zijn uitgevoerd, de gevonden effecten (inclusief effect size; zowel positieve, negatieve, als nulresultaten moeten worden vermeld), het bereik van de interventie en -indien beschikbaar- de door de doelgroep ervaren effectiviteit.
- c) Een samenvatting van de meest relevante uitkomsten met betrekking tot het modelgetrouw uitvoeren van de interventie, de mate waarin de veronderstelde werkzame elementen daadwerkelijk zijn uitgevoerd, de gevonden effecten (inclusief effect size; zowel positieve, negatieve, als nulresultaten moeten worden vermeld), het bereik van de interventie en -indien beschikbaar- de door de doelgroep ervaren effectiviteit.
- 1 Sociale en epidemiologische analyse van de ontwikkelingsproblematiek
 - i. 1a Is voorafgaande aan het programma een sociale analyse/ behoefteonderzoek gedaan naar de ervaringen en waarderingen van gebruikers en doelgroep met de problematiek in de concrete schoolsituatie of VVE situatie? (waardering +)
 - ii. 1b Is voorafgaande aan het programma een epidemiologische analyse / onderzoek gedaan naar de ernst, aard, omvang en aanpak van de pestproblematiek bij de specifieke doelgroep? (waardering - -)
 - 2 Analyse van risicofactoren
 - i. 2a Worden voorafgaande aan de opzet van het programma potentiële oorzaken van het pestprobleem bij de specifieke doelgroep onderscheiden naar persoonlijke factoren, persoonlijke gedragsfactoren en naar omgevingsfactoren? (waardering, +)
 - ii. 2b Worden deze risicofactoren verkregen uit empirisch onderzoek bij de specifieke doelgroep? (waardering +/-)
 - 3 Bepalen determinanten van gedrag
 - i. 3a Wordt bij de opzet van het programma gebruik gemaakt van adequaat empirisch gefundeerde sociaal-psychologisch gedragsbeïnvloedingstheorieën / -modellen? (waardering +/-)

- ii. 3b In hoeverre is de gekozen aanpak van leerachterstanden en bijscholing operationeel afgestemd op de factoren die leerachterstanden bepalen (determinanten)? (waardering -)
- 4 Specifiek en operationeel geformuleerde interventiedoelen
 - i. 4a Zijn de doelstellingen adequaat afgestemd op de determinanten van de VVE probeert aan te pakken? (waardering - -)
 - ii. 4b Zijn de doelstellingen SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden) geformuleerd en/of vanuit prestatie-indicatoren? (waardering - -)
- 5 Op theorie en praktijkervaring gebaseerd programma
 - i. 5a Is het materiaal van het programma van tevoren uitgetest bij de specifieke doelgroep en gebruikers op begrijpelijkheid en werking? (waardering +/-)
 - ii. 5b Worden in het programma de ervaringen en waarderingen van gebruikers en doelgroep met de VVE in de specifieke schoolsetting meegenomen? (waardering +)
 - iii. 5c Wordt het programma expliciet uiteengezet en verantwoord vanuit heldere theoretische uitgangspunten? (waardering -)
 - iv. 5d Zijn de methoden en technieken operationeel afgestemd op het programma? (waardering ++)
- 6 Implementatieprotocol
 - i. 6a Voorziet het programma in een concreet implementatieplan waarin duidelijk vermeld staat wat de procedure van uitvoering is (aard, volgorde, frequentie, duur, intensiteit) en wie verantwoordelijk is voor de uitvoering? (waardering +)
 - ii. 6b Wordt de gebruiker betrokken bij de opzet van het implementatie protocol? (waardering +)
 - iii. 6c Wordt bij de implementatie van het programma rekening gehouden met de competenties/vaardigheden van de gebruiker (bijv. het stellen van eisen of het geven van vaardigheidstraining)? (waardering ++)
- 7 Evaluatieplan ontbreekt (waardering - -)

5. Samenvatting Werkzame elementen

- Centrumgerichte aanpak met een doorgaande lijn van peuterspeelzaal tot en met groep 2 van de basisschool;
- Expliciete directe instructie met veel aandacht voor kwaliteit van interactie tussen pedagogisch medewerkers/leerkrachten en kinderen;
- Systematisch vormgegeven activiteiten die aansluiten bij de leerlijnen en doelen van het basisonderwijs;
- Een rijke, uitdagende en overzichtelijke speel-leeromgeving in de themahoek;
- Tutoring voor kinderen die extra aandacht nodig hebben;
- Training en coaching op de uitvoering van het programma *Bas in de klas* en de interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers;

6. Aangehaalde literatuur

- Adams, G., & Carnine, D. (2003). *Direct Instruction*. In: H.L. Swanson, K.R. Harris, & S. Graham (red.), *Handbook of Learning Disabilities* (pp. 403-416). Guilford Press.
- Althoff, S.E., Linde, K.J., Mason, J.D., Nagel, N.M. & O'Reilly, K.A. (2007). *Learning Objectives: Posting and Communicating Daily Learning Objectives to Increase Student Achievement and Motivation*. ERIC Document Reproduction Service No. ED496125. Saint Xavier University & Pearson Achievement Solutions.
- Beenhakker, M., Gorissen, G., Groot, T.K. de, Pals, R., Soest, M. van, Touwen, R. (2016). *Beter spelen en bewegen met kleuters*. Van kennisbasis tot basiskennis. 's Gravendeel: Thema – Spelen met gedrag.
- Blair, C., McKinnon, R. D., & Daneri, M. P. (2018). *Effect of the tools of the mind kindergarten program on children's social and emotional development*. *Early Childhood Research Quarterly*, 43, 52–61.
- Broek, P. van de (2009). Shanahan, (2019). Smits, A. (2017). Snow, C. (2014). Uit: Vernooij, K. (2011). *Presentatie: Elk kind een lezer!* Groningen.
- Brownell, C. (2008). *Social competence with peers in the third grade*. *Social Development*, 17, 419–431.
- Bouwman, A. (2018). *Zo werkt het IGDI-model ook bij kleuters*. CPS.
- Bouwman, A. & Van de Mortel (2017). Smits, A. (2017). Snow, C. (2014). Uit: Vernooij, K. (2011). *Presentatie: Elk kind een lezer!* Groningen.
- Bron, J. (2006). *Een basis voor burgerschap; een inhoudelijke verkenning voor het funderend onderwijs*. Enschede: SLO.
- Chambers, A. (2015). *Over boeken gesproken. Achtergronden en praktische tips voor in het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het (voorbereidend) middelbaar onderwijs*. Uitgever: Stichting Lezen.
- Chambers, A. (2012). Walta, J. (2014). Cornelissen, G. (2016). *Literaire gesprekken in de klas. Achtergronden en praktische tips voor het voeren van literaire gesprekken in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs*. Uitgever: Stichting Lezen.
- Duke University (2017). *The Current State of Scientific Knowledge on Pre-Kindergarten effects*. Taskforce Pre-Kindergarten Duke University and Brookings Institute.
- Dronkers, J. (2007). *Ruggengraat van ongelijkheid: Beperkingen en mogelijkheden om ongelijke onderwijskansen te veranderen*. Amsterdam: Mets & Schilt uitgeverij/Wiard Beckman Stichting.
- Gils, M. van et al (2021). *Effectiviteitsanalyse "Bas in de Klas". Pedagogische Praktijkontwikkeling, Onderzoek en Beleid (201100001)*. Universiteit Utrecht.
- Goorhuis-Brouwer, S.M. (2015). *De ziekmakende effecten van de toetscultuur*. In: Koops, W. Levering, B., Winter, M. de, Tartwijk, J. van (red.) *In de schoolbanken. De complexe en dynamische wereld van het onderwijs*. Amsterdam: SWP
- de Haan, A.K.E., Hoofs, H., Elbers, E.P.J.M. & Leseman, P.P.M. (2013). *Targeted versus mixed preschools and kindergartens. Effects of class composition and teacher-managed activities on disadvantaged children's emergent academic skills*. *School Effectiveness and School Improvement*, 24 (2), (pp. 177-194) (18 p.).
- de Haan, A. (2015). *Effects of preschool education in mixed and targeted classrooms*. Utrecht: Universiteit van Utrecht.
- Hattie, J. (2009). *Visible Learning. A Synthesis of over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. Routledge, 2009.
- Jones, D. E., Greenberg, M., & Crowley, M. (2015). *Early social-emotional functioning and public health*. *American Journal of Public Health*, 1102, 2283–2290.
- Jong-Heeringa, J. de, Praamstra, K. & Harskamp, E. (2009). *Effecten van intensieve taaltraining op achterstandsleerlingen in groep 1 en 2*.

- Kampen, A. van, Kloprogge, J., Rutten, S. & Schonewille, B. (2005). *Voor- en vroegschoolse zorg en educatie. De toekomst verkend*. Utrecht: Sardes.
- Kroesbergen, E.H., Ven, S.H.G. van der, Kolkman, M.E., Luit, J.E.H., van, Leseman, P.P.M. (2009). 'Executieve functies en de ontwikkeling van (voorbereidende) rekenvaardigheid.' In: *Pedagogische studiën*, 86, pp 334-349.
- Leseman, P. (2007). *Achterstandenbeleid: voorbij de voor- en vroegschoolse periode*. In: *Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid*, pp113-130. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Leseman, P., & Blok, H. (2004). *Effectiviteit van voor- en vroegschoolse educatie*. In P. Leseman & A. Van der Leij (Eds.), *Educatie in de voor- en vroegschoolse periode* (pp. 133-147). Baarn: HB Uitgevers.
- Leseman, P., Mulder, H., Verhagen, J., Broekhuizen, M., van Schaik, S. D. M., & Slot, P.L. (2017). *Effectiveness of Dutch targeted preschool education policy for disadvantaged children* in: H. P. Blossfeld, N. Kulic, J. Skopek, & M. Triventi, (Eds.) *Childcare, Early Education, and Social Inequality – An international perspective*. Celtenham, UK: Edward Elgar.
<https://www.elgaronline.com/view/9781786432087.00019.xml>. Uit: *Wat draagt bij aan kwaliteit en effectiviteit van VVE? Een overzicht van bevindingen uit recente literatuur*. Vander Heyden, K., Schilder, J, & Jepma, IJ. Utrecht: Sardes.
- Leseman, P & Veen, A. (2016). *Pre-COOL cohortonderzoek. Effecten van kwaliteit van voorschoolse instellingen*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Marzano, R.J., Pickering, D.J. & Pollock, J.E. (2001). *Research-Based Strategies for Increasing Student Achievement*. Association for Supervision & Curriculum Development.
- Meijnen, G.W. (2003). *Onderwijsachterstanden in basisscholen*. Leuven: Garant.
- Meijnen, G.W. (2004). *Het concept meritocratie en het voortgezet onderwijs*. *Pedagogische Studiën*, 81(2), 79-88.
- Meijer, A., Königs, M., Hartman, E., & Oosterlaan, J. (2016). *Effect van fysieke activiteit op hersenstructuur en neurofysiologisch functioneren bij kinderen: Een review van wetenschappelijk onderzoek*. Vrije Universiteit Amsterdam en Universitair Medisch Centrum Groningen.
- Mesman, J. (2011). *Oud geleerd, jong gedaan*. *Het Jonge Kind*, 11, 9-12.
- Mijs, D., Egbertsen, T., Oude Kamphuis, K., Vernooij, K. (2015). *Werkmap Leerlingen helpen andere leerlingen*. Hengelo
- Melhuish, E., Ereky-Stevens, K., Petrogiannis, K., Ariescu, A., Penderi, E., Rentzou, K., Tawel, A., Broekhuizen, M., Slot, P., & Leseman, P. (2015). *A review of the research on the effects of early childhood education and care (ECEC) on development*. Oxford/Utrecht: Project CARE.
- Moffitt, T. E., et al. (2011). *A gradient of childhood self-control predicts health, wealth and public-safety*. *National Academy of Sciences of the United States of America*, 108, 2693–2698.
- Mutsaers, K., de Baat, M. & Prins, D. (2013). *Wat werkt bij het voorkomen en terugdringen van onderwijsachterstanden*. Utrecht: Nederlands jeugdinstituut.
- NCKO, Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek (2011). *Pedagogische kwaliteit van de kinderopvang en de ontwikkeling van jonge kinderen: een longitudinale studie*. Amsterdam.
- Rijt, B.A.M. van de, & Luit, J.E.H. van (2009). 'De Utrechtse Getalbegrip Toets – Revised; Het belang van vroegtijdige signalering'. In: *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 48, pp 255-270.
- Rooijen, K. & Zoon, M. (2012). *Risicofactoren voor onderwijsachterstanden*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Schonewille, B., Kloprogge, J. & Leij, A. van der (2000). *Kaleidoscoop en Piramide, samenvattend evaluatierapport*. Utrecht: Sardes.
- Schmeier, M. (2019). *Expliciete Directe Instructie. Tips en technieken voor een goede les*. Uitgeverij Pica.
- SCP (2011) en Rooney (2010). Vernooij, K. (2011). *Presentatie: Het belang van Expliciete Directe instructie Instructie die werkt!* Groningen.

- Vries, P. (2019). *Handboek Ouderbetrokkenheid 3.0. Onderwijsontwikkeling en advies*. CPS Uitgeverij.
- Weterings, A. & Plamper, S. (2012). *Begrijpen met je handen, een andere kijk op kind en creativiteit*. Reed Business Education.
- Willingham, D.T. (2006). *The Content's Best Modality Is Key*. In: Reading Rockets, 2006.

Internet

- <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Kinderopvang-en-peuterspeelzalen/Werken-aan-kwaliteit-van-kinderopvang> (Riksen-Walraven, M.)
- <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kinderopvang/kwaliteitseisen-kinderopvang-en-peuterspeelzalen>
- <https://www.heutinkvoorthuis.nl/nl/muziekles-stimuleert-het-kinderbrein/news/93/>
- <https://newscientist.nl/nieuws/neuropsycholoog-erik-scherder-muziek-geeft-een-beter-leven/>
- <https://www.mediawijzer.net/wp-content/uploads/sites/6/2016/03/Rapportage-IeneMieneMedia-2015.pdf> (Nikken, P. 2018)
- <https://docplayer.nl/60034156-Media-en-het-jonge-kind-denise-bontje.html> (Bontje, D. 2020)
- <https://www.bloggen.be/onderwijskrant/reageer.php?postID=3046521> (Avermaet, van P. & Slembrouck, S. 2014).
- <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2019/45/de-nieuwe-onderwijsachterstandenindicator>
- <https://www.poraad.nl/themas/school-kind-omgeving/onderwijsachterstanden>
- <https://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-onderwerp/Onderwijsachterstanden>
- <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Werkblad/Uitgebreide-beschrijving-Kaleidoscoop.pdf>
- https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Risicofactoren_Onderwijsachterstanden.pdf
- <http://geletterdheidenschoolsucces.blogspot.com/2018/02/vijf-basisprincipes-voor-goed.html> (Smits, A. 2017)
- https://expertis.nl/wp-content/uploads/Zorgbreed_Vernooy-Begrijpend-lezen-en-omgaan-met-verschillen.pdf (Snow, C. 2014)
- <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/differentieren-bij-kleuters> (Beekhoven, 2020)
- <http://www.betsyvandegrift.nl/?p=1065> (Spelend leren werkt niet – Betsy van de Grift) (van der Grift, 2021)

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (Nji), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het Kenniscentrum Sport & Bewegen, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

